

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 242 Туризм,
освітньою програмою «Туристично-екскурсійне обслуговування»

на тему: **«СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ
ДЛЯ ЛЮБИТЕЛІВ СПОРТУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ»**

здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Гриб Христини Володимирівни

Науковий керівник: Бабушко С. Р.
доктор педагогічних наук, професор

Рецензент: Кучерява Г. О., декан факультету
туризму, бізнесу і психології Київського
національного лінгвістичного університету,
кандидат географічних наук, доцент

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № 10 від 12.04.2023 р.)

Завідувач кафедри: Бабушко С. Р.
доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2023

ЗМІСТ

Анотація. Annotation	3
ВСТУП	4-8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ	9-24
1.1. Сутність спортивного туризму та активного дозвілля.....	9-16
1.2. Принципи організації спортивного туризму та активного дозвілля.....	16-20
1.3 Історія розвитку спортивного туризму та активного дозвілля.....	20-24
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО ТА АКТИВНОГО ТУРИЗМУ	25-55
2.1. Світовий досвід використання спортивного туризму та форм активного дозвілля у туристичному бізнесі.....	25-32
2.2. Тенденції у спортивному та активних видах туризму.....	32-41
2.3. Проблеми і перспективи організації спортивного туризму та активного дозвілля.....	41-55
РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ	56-66
3.1. Авторська розробка турпродукту для любителів спорту та активного дозвілля.	56-60
3.2. Комплекс маркетингових заходів з просування авторського турпродукту.....	61-66
ВИСНОВКИ	67-71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	72-76
ДОДАТКИ	77-80

АНОТАЦІЯ

Гриб Х. В. Створення інноваційного туристичного продукту для любителів спорту та активного дозвілля. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 242 Туризм, освітньою програмою «Туристично-екскурсійне обслуговування». – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2023.

Випускню кваліфікаційну роботу присвячено інноваційним формам створення туристичного продукту для любителів спорту та активного дозвілля на прикладі екскурсійних турів. У роботі розкрито сутність спортивного туризму та активного дозвілля як виду туристичних послуг, проведено аналіз ринку та визначено основні інноваційні форми організації спорту та активного дозвілля у туризмі. Розглянуто проблеми, з якими стикається галузь спортивного туризму та активного дозвілля в сучасних умовах, а також аналізуються можливості розвитку цієї галузі з використанням нових технологій та інноваційних підходів.

Ключові слова: інноваційні форми , турпродукт, спортивний туризм, активне дозвілля.

ANNOTATION

Hryb K. V. Creation of an innovative tourist product for sport- and active leisure-lovers. – Manuscript.

Qualification work in specialty 242 Tourism, educational program "Tourist-excursion servicing". - National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2023.

The graduation thesis is dedicated to innovative forms of creating tourism products for sports and active leisure enthusiasts, using excursion tours as an example. The paper reveals the essence of sports tourism and active leisure as types of tourist services, analyzes the market, and identifies the main innovative forms of organizing sports and active leisure in tourism. The problems faced by the sports tourism and active leisure industry in modern times are also considered, and the opportunities for developing this industry using new technologies and innovative approaches are analyzed.

Keywords: innovative forms, tourist product, sports tourism, active leisure.

ВСТУП

Актуальність теми. Ще донедавна туризм відігравав одну із провідних ролей в економіці та зростанні добробуту громадян будь-якої країни світу, у тому числі й в Україні. Проте, спочатку пандемія COVID-19 та різні пандемійні обмеження на подорожі, а потім і повномасштабна війна, розв'язана російською армією проти України, спричинили глибоку кризу у сфері туризму. Не став винятком і спортивний туризм. Любителі активного дозвілля зіткнулися з низкою проблем щодо організації свого відпочинку, серед яких руйнування вітчизняної туристичної інфраструктури, зменшення кількості туристичних компаній, що пропонують послуги для активного дозвілля, значне звуження асортименту таких послуг, стрімке зростання цін. Разом з тим, нині попит на такі туристичні послуги поступово починає зростати. Після карантинних обмежень і значного зростання дистанційних форм виконання трудової діяльності та навчання у закладах освіти, люди почали більше усвідомлювати вагомість проведення дозвілля на свіжому повітрі та рухової активності для покращення свого здоров'я чи відновлення після хвороби, зниження зайвої ваги, здорового та збалансованого харчування. Об'єктивним чинником зростання попиту на спортивно-оздоровчі туристичні послуги також виступає нагальна потреба наших військових у швидкому відновленні своїх фізичних і ментальних сил, яка може бути задоволена завдяки спортивному туризму та активному дозвіллю, зокрема й у родинному колі. Тож прогнозується їх пріоритетний розвиток, оскільки цей сегмент туризму стане одним із найзатребуваніших на вітчизняному ринку туристичних послуг.

Використання інновацій в спортивному туризмі і для активного дозвілля спрямоване на відновлення фізичних, духовних і пізнавальних сил споживачів; якісні зміни туристичного продукту; розвиток відповідної туристичної інфраструктури; широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій для формування і просування спортивно-туристичних товарів чи послуг на вітчизняному туристичному ринку. Тому створення авторських турів у цьому сегменті, особливо із використанням інновацій у туристичній діяльності,

сприятиме розвитку спортивного туризму та активного дозвілля в Україні, що зрештою позитивно вплине і на відновлення вітчизняної сфери туризму загалом.

Зважаючи на викладене вище, автором й було обрано тему кваліфікаційного дослідження «Створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту для любителів спорту та активного дозвілля»

Ступінь розробленості проблеми. Тема спортивного туризму у вітчизняній науковій літературі висвітлювалася переважно з позицій фізичного виховання і спорту. Праць, присвячених теоретичним і практичним аспектам функціонування спортивного туризму в Україні, є доволі чимало, адже це питання постійно перебувало в колі інтересів науковців. Серед них варто назвати С. Воробйова, В. Воробйова, О. Зеленського, М. Панченко [10], В. Зварича, В. Шумила, О. Корабельник [20]; Ю. Іванову, Т. Гордієнко, О. Лещенко [22]; О. Кічук, О. Жовнір, В. Матушенко [24], О. Ліпову [34]; М. Лобур [35] та ін.

Дослідження питань організації активного відпочинку також є чисельними, зокрема в контексті організації турів з використанням активних форм туризму: М. Брич [8]; О. Брезницька [9]; Л. Віднева, О. Буданова [12]; В. Єгорову, М. Пилипчук [19], Ю. Лисенка [33] та ін.

Разом з тим, відмітимо, що питання використання інноваційних підходів до організації спортивно-оздоровчих послуг для туристів окремо не вивчалися. Ці питання привертали увагу в більш широкому контексті – використання інновацій у сфері туризму загалом. Так, дослідники І. Даниленко [17], І. Михальчук, О. Червінська, Ю. Холод [41] аналізували світові тенденції використання інновацій у сфері туризму; Д. Середюк, О. Бурячок [58] досліджували процеси діджиталізації туризму загалом та потенціал їх використання в Україні; В. Ільченко [23] вивчав інноваційний розвиток туризму в Україні.

Відтак, питання створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту саме в сегменті спортивного туризму та активного дозвілля не досліджувалося й потребує комплексного підходу.

Метою кваліфікаційного дослідження є вивчення механізмів створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту для любителів спортивного туризму та активного дозвілля.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

- висвітлити теоретико-методичні засади спортивного туризму та активного дозвілля через розкриття їх сутності та принципів організації;
- проаналізувати історію розвитку спортивного туризму та активного дозвілля;
- вивчити сучасний стан розвитку спортивного туризму та активного відпочинку через аналіз світового досвіду;
- виокремити основні тенденції розвитку спортивного туризму та активного дозвілля ;
- з'ясувати проблеми організації спортивного туризму та активного дозвілля та шляхи їх усунення;
- розробити авторський туристичний продукт для любителів спорту та активного відпочинку і відповідний комплекс маркетингових заходів для його просування на вітчизняному ринку туристичних послуг.

Об'єктом дослідження є спортивний туризм та активне дозвілля.

Предметом дослідження є процес розроблення та шляхи просування на внутрішньому ринку туристичних послуг України авторського туристичного продукту в сегменті спортивного туризму та активного дозвілля.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань і досягнення мети кваліфікаційного дослідження було використано низку загальнонаукових методів: аналізу та синтезу для розкриття сутності інновацій та принципів організації спортивного туризму та активного дозвілля; узагальнення та систематизації – для висвітлення світового досвіду та сучасного стану розвитку спортивного туризму та активного дозвілля; дедукції та індукції – для виокремлення наявних тенденцій у спортивному туризмі та організації активного дозвілля, з'ясування головних їх проблем і шляхів їх вирішення. Конкретнонаукові методи (моделювання, математичного аналізу, структурування та дизайну) було використано під час

створення авторського інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту для любителів спорту та активного дозвілля та розроблення комплексу маркетингових заходів для його просування на туристичному ринку України.

Теоретичне значення виконаної кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних і практичних засад організації спортивного туризму та активного дозвілля в Україні, механізмів створення авторських турів та розробленні комплексу маркетингових інструментів для їх просування. Виконана робота містить уточнений зміст деяких основних понять дослідження (спортивний туризм, активне дозвілля, інновації). Автором здійснено аналіз історії розвитку спортивного туризму та активного дозвілля та їх сучасного стану у світі; виявлено основні тенденції, проблеми та перспективи подальшого розвитку цього сегменту туризму.

Практичне значення роботи полягає у тому, що теоретичні результати дослідження впроваджено на практиці через створення авторського туру для любителів спорту та активного відпочинку та розроблення медіа-плану його просування на внутрішньому ринку туристичних послуг. Крім того, результати дослідження можуть бути використані здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час вивчення низки навчальних дисциплін туристичного спрямування. Методика створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту може бути адаптована і застосована при розробленні інших авторських турів у різних сегментах туристичної сфери.

Апробацію результатів кваліфікаційної роботи було здійснено на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку» 19 травня 2023 р., організовану і проведеною кафедрою туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки. Автор виступила з доповіддю «Тенденції у сегменті спортивного туризму та активного дозвілля». За результатами роботи конференції опубліковано збірник тез.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел і додатків.

Кваліфікаційна робота викладе на 80 сторінках. У роботі міститься 18 таблиць та 1 рисунок, які допомагають візуалізувати отримані результати.

У процесі написання роботи автором було опрацьовано 70 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ

1.1. Сутність спортивного туризму та активного дозвілля

Основна система організації самодіяльного туризму припинилася після отримання незалежності України. У 1993 році почалося створення нового нормативного права, а Закон України "Про фізичну і спортивну діяльність", виданий у тому ж році, вперше вжив терміни "спортивно-оздоровчий туризм". Це призвело до структурних змін у туристичній галузі, а закон про туризм, прийнятий в 2003 році, додав спортивний та самодіяльний туризм до переліку видів туризму. В Україні спортивний туризм є основною складовою великої національної системи фізичного оздоровлення [26]. Він передбачає розвиток у молоді фізичної діяльності, прогресу фізичного, морального здоров'я суспільства, зміцнення тіла та м'язів, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі в змаганнях спортивних туристських походів та інших змаганнях з видів спортивного туризму. Перший термін, такий як «самодіяльності» з'явився в 1930 році в повоєнні роки, в 1949 році були затверджені спортивні нормативи з туризму, які увійшли до Єдиної Всесоюзної спортивної класифікації [37]. Туристам, які виконали певну кількість категорійних походів, присвоювалися спортивні розряди і звання майстра спорту СРСР з туризму. По суті, туризм уже став видом спорту, але офіційно до кінця існування Радянського Союзу він називався самодіяльним. Вперше в офіційних документах назву «самодіяльний» опубліковано в постанові Президії ЦК Союзу спортивних товариств і організацій СРСР «Про вдосконалення організації самодіяльного туризму та підготовки туристських кадрів» (протокол № 17 від 7 грудня 1961 р.) Президенською постановою ЦК Російської Федерації від 20 липня 1962 року були введені в дію Правила організації туристських подорожей по території СРСР. [40]. У 1965 році Постановою Президії Центральної Ради з туризму від 16 листопада були утверджені оновлені Правила організації самодіяльних туристичних поїздок на території УРСР. Вказівка про порядок присвоєння розрядів спорту і рангів у

туризмі, Положення про туристські подорожі та кваліфікаційні комісії. Власне, мова йде про аматорський (самодіяльний) спортивний туризм.

Варто відразу зазначити, що основним видом спортивного туризму є подорож або похід. Історично туристичні подорожі для виконання категорій з видами туризму називалися походами [33]. Тому в практиці та теорії спортивного туризму необхідно визначати спортивний туризм саме як похід. Є похід - є спорт і спортивний туризм. Немає походу - немає основного змісту і сенсу спорту та спортивно-оздоровчого туризму. У спортивному туризмі, згідно з визначенням мети його діяльності, головним є досягнення туристами досить високих спортивних результатів і виконання спортивних занять. За цими класифікаціями основними є спортивні туристські походи та змагання з техніки спортивного туризму.

Спортивний похід — це похід із застосуванням активних засобів переміщення туристів, подолання природних перешкод, за визначеним маршрутом, у визначений час зі спортивною або комплексною метою, який здійснюється силами і засобами самих учасників або спеціалізовані організації з видів туризму, включених до переліку класифікованих спортивних маршрутів України. Результатом спортивного походу (Додаток А) є отримання учасниками розряду з видів спортивного туризму.

За останнє десятиліття у спортивному туризмі набули популярності туристські спортивні змагання. [30]. Виникли вони, вже як активні форми підготовки туристів до майбутніх походів. На початку 90-х років минулого століття, у зв'язку з розпадом системи профспілкового, самодіяльного туризму в Україні, можливість брати участь у спортивних туристських походах стрімко зменшилися. Декілька років в Україні не було походів вищої категорії складності. Тому деякі туристи почали активно брати участь у змаганнях з туристичною технікою. Для виконання вищих розрядів з техніки спортивного туризму умови, необхідні для виконання занять на першостях зі спортивного пішогохідного туризму, не вимагаються. З техніки спортивного туризму можна стати майстром спорту набагато швидше, ніж зі спортивного пішогохідного туризму.

Аналізуючи розвиток цього виду спортивного туризму автор висвітлює, що в майбутньому конкуренція з технікою спортивного туризму може набути своє відображення в окремих видах спорту. З часом спортивне орієнтування відокремилося від самодіяльного туризму як спорту, а скелелазіння від альпінізму. В даний час існує два види туристських спортивних змагань.

Змагання з техніки спортивного туризму - це проходження певної дистанції, подоланням природних або штучних перешкод, виконання спеціальних туристських завдань. [16]. Метою змагань є вдосконалення техніко-тактичної майстерності студентів, забезпечення безпеки майбутніх спортивних походів, виявлення найсильніших команд і студентів, проведення спортивних занять.

Змагання туристично-спортивних походів полягають у проходженні командою туристського маршруту певної протяжності, подоланні за нормативний час природних перешкод (перевалів, порогів тощо) різних категорій складності. Метою участі в змаганнях є перемога та виконання спортивних занять, а формою організації - чемпіонати [5].

У спортивно-оздоровчому туризмі, згідно з визначенням мети діяльності, головним є підтримка організму людини в здоровому фізичному стані, відновлення фізичних і духовних сил людини. За цими критеріями основними формами є ступеневі або категорійні походи та туристичні таблиці.

Етапні походи є основою майбутніх спортивних походів, основою туристичного досвіду, найбільш масовою і доступною формою спортивного та спортивно-оздоровчого туризму [7].

Туристичні табори — це тимчасові або постійно діючі бази, які використовуються з метою вдосконалення туристських знань, умінь і навичок, активного відпочинку, оздоровлення, підготовки туристів до походів і змагань [2].

Допоміжні форми спортивно-оздоровчого туризму:

Прогулянки - є доступним і короткочасним видом туризму, прогулянки здійснюються з пізнавальним, оздоровчим або комплексним укладанням;

Екскурсії - колективне відвідування певних об'єктів з пізнавальною метою;

Туристські зльоти - найбільші масові туристичні змагання. програма зльоту включає кілька змагань з різних видів туризму, а також різноманітні творчі конкурси;

Експедиції - багатоденні походи, які проводяться з науково-пошуковою метою. для них характерне вивчення, дослідження певного маршруту, території, одного чи кількох об'єктів. Якщо експедиції відповідають вимогам до походів з певного виду туризму, то їх можна вважати походами відповідної категорії складності. Залежно від мети та спрямованості роботи можуть проводитися туристсько-спортивні, краєзнавчі, наукові експедиції тощо.

Основні порівняння термінів „спортивний туризм”, „спортивно-оздоровчий”, „екреаційний туризм” наведено нами у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняння базових термінів

№ з/п	Види туризму	Критерії			
		мета	форми	Види діяльності	Функції
1.	Спортивний туризм	Вдосконалення техніко-тактичної майстерності учасників, забезпечення безпеки майбутніх спортивних туристських походів, виявлення найсильніших команд та учасників, виконання спортивних занять.	Спортивні туристські походи та змагання з техніки спортивного туризму.	Випробування фізичних, психічних і духовних сил людини, підвищення туристичної майстерності туриста, виконання нормативів спортивних розрядів.	Фізичний розвиток та здоров'я Розвиток навичок Соціальна взаємодія Охорона довкілля Рекреація Розвиток туризму
2.	Спортивно-оздоровчий туризм	підтримання організму людини і здорового фізичного стану, відновлення фізичних і духовних сил людини	Похід (подорож) туристській табір	відновлення фізичних, психічних і духовних сил людини, вдосконалення туристських знань, умінь і навичок,	Фізичне здоров'я так релаксація Зміцнення імунної системи Розвиток навичок

				активний відпочинок, оздоровлення з метою підготовки туристів до спортивних походів і змагань.	Соціальна взаємодія Охорона довкілля Рекреація та відпочинок
3.	Рекреаційний туризм	Забезпечення комфортних умов для відпочинку Створення умов для відновлення фізичного та психологічного здоров'я Розвиток та підтримка інфраструктури Охорона природних та культурних ресурсів Розвиток регіону.	Пляжний туризм Екскурсійний туризм Спортивний туризм Спортивного оздоровчий туризм Еко- туризм Релігійний туризм І тд.	Відновлення емоційного та фізичного стану Вироблення навичок в спортивному туризмі Самопізнання Саморозвиток в культурному та історичному середовищі Навчальні та розважальні програми Заповідники Пізнавальний вид	Фізичне та психічне відновлення Збереження культурної спадщини Охорона довкілля Розвиток екологічної свідомості

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [2, 7,16,26,30,37,40]

За даним дослідженням, можна дійти висновку, що за своїм змістом спортивний туризм і спортивний-оздоровчий туризм є однієї основної форми діяльності, а саме пішого туризму, а також допоміжних форм туристичної діяльності. Основні відмінності між спортивно оздоровчий і спортивним туризмом полягають у відмінності в туристичному досвіді та кваліфікації студентів і кінцевій меті діяльності.

Самодіяльний туризм, відомий також як спортивний туризм (Додаток Б) в Україні, почав розвиватися в 1930-х роках. Його назва походить від того, що він був започаткований на аматорських засадах туристами-аматорами. Самодіяльність була найпоширенішою формою громадської діяльності за тоталітарного режиму. Громадські сили тоді створили перші туристичні гуртки та секції, які почали організовувати аматорські (спортивні) походи в сучасному світі.

Виділити види туризму можна, провівши термінологічний аналіз. [22].

Самодіяльний туризм – має історичну назву спортивного туризму. Організовані самостійні колективні походи (подорожі) та зведення видів туризму, що мають нормативно-кваліфікаційну основу.

Спортивний туризм – це своєрідне явище туристично-спортивної діяльності, основною формою якого є спортивний похід або змагання з видів туризму, ці види діяльності спрямовані на перевірку фізичних, розумових і духовних сил людини, вдосконалення туристичних навички туриста, виконання нормативів спортивних розрядів.

Основним видом спортивно-оздоровчого туризму є відпочинок та похід або туристичний табір. Ці заходи спрямовані на відновлення фізичних, психологічних і духовних сил людей, удосконалення туристських знань, умінь і навичок, підготовку туристів до змагань і спортивних походів. Спортивно-оздоровчий туризм розглядається як оздоровчо-спортивний туризм.

Введення терміну, як «активний туризм» - в теорію спортивного туризму популяризується через низький науковий рівень авторів. Характерно, що туризм взагалі не може бути бездіяльним чи не активним. На практиці існують подорожі при активних способах пересування туристів за їх бажань та потреб, і саме це входить в предмет дослідження, як активне дозвілля [12]. Активне дозвілля в термінології може розглядатися як будь-яка діяльність, яка забезпечує людині відпочинок, розваги та задоволення, а також вимагає від неї певного рівня фізичної або інтелектуальної активності. Цей термін широко використовується у галузі фізичної культури та спорту, туризму, рекреації та інших сферах. У контексті фізичної культури та спорту, активне дозвілля може включати в себе різноманітні види фізичної активності, які людина обирає для відпочинку та забезпечення свого фізичного та психологічного здоров'я [32]. У туризмі та рекреації активне дозвілля може включати в себе туристичні маршрути, екскурсії та інші активності, які дозволяють людям насолоджуватися природою та історичними пам'ятками, а також займатися різноманітними спортивними заняттями, такими як катання на лижах, велосипедні поїздки, сноубординг, плавання, каякінг, гірські походи та інші.

Також в термінології існує таке поняття, як екстремальний туризм. Екстремальний туризм – це вид подорожі, яка значно перевищує нормативні вимоги класифікатора спортивних подорожей, а також види діяльності з підвищеним ризиком, які розглядаються під час спортивних подорожей або спеціалізованих змагань (пояснення автора). Наприклад, останнім часом в Україні проводяться пригодницькі перегони, які за змістом можна віднести до екстремального туризму [41]. Так, на Буковині відбулися пригодницькі туристичні перегони: Marmot - екстрим-марафон 2006, які проходили згідно з правилами пригодницьких перегонів в Україні. Програма марафону передбачала 2 класи змагань: «експедиція», яка має довжину близько 300 км, контрольний час 75 годин і включає в себе наступну дисципліну:

- трекінг, орієнтування на місцевості - 90 км;
- велосипед - 170 км;
- заплив на саморобних поплавцях - 10 км;
- рафтинг (катамаран) - 30 км;
- міський спринт, протяжність 120 км, контрольний час 25 годин та включав наступну дисципліну;
- трекінг, орієнтування на місцевості – 40 км;
- велосипед - 70 км;

До екстремального туризму можна віднести і пішохідну навколосвітню подорож українця Сергія Гордієнка, який за 4 роки подолав перший і другий етапи від Чорного моря до Владивостока на Тихому океані та до Північного Льодовитого океану за 4 роки після 30 тис. км. Отже, під спортивним туризмом автор розуміє вид спорту, який базується на змаганнях на маршрутах, які передбачають подолання перешкод за категоріями складності в природному середовищі (дороги та стежки з різним покриттям та бездоріжжям, переправи, перевали, вершини, пороги, каньйони), печери тощо), на дистанціях, пройдених у природному середовищі та на штучно створеній місцевості. Метою якого є вдосконалення техніко-тактичної майстерності туристів, забезпечення безпеки майбутніх спортивних походів, виявлення найсильніших команд і учасників. Розвиток і

вдосконалення рівня знань, умінь, навичок подолання природних перешкод різноманітних форм природного рельєфу. Головний результат – спортивне вдосконалення в широкому розумінні цього слова, включаючи фізичне та духовне.

У термінології спортивного туризму, ще існує таке визначення як - спортивно подієвий туризм. Це вид туризму, який поєднує спортивні змагання та події з подорожжю і відпочинком у нових місцях [57]. Це може бути, участь в забігу на велику відстань в іншій країні, велосипедній гонці по гірських маршрутах, туристичних заходах зі скелелазіння або сплаві на каяках. Цей вид туризму зазвичай привертає людей, які люблять спорт і активний відпочинок, а також тих, хто хоче поєднати подорож з новими враженнями та змагальним духом. Туристи можуть брати участь у спортивних заходах як аматори або професіонали. Організатори спортивних подій часто створюють спеціальні пакетні тури, які включають у себе не тільки участь у змаганнях, але і різноманітні туристичні екскурсії та активний відпочинок після закінчення змагань.

Таким чином, можна дійти висновку, що спортивний туризм, спортивно-оздоровчий туризм і оздоровчо-спортивний туризм є синонімами та мають спільний вид діяльності, а саме - туристичні походи, спорт та допоміжні види туристичної діяльності. Однак, в залежності від функції, що домінує в діяльності, туризм може мати різні назви. Спортивно-оздоровчий туризм підкреслює рекреаційну складову, тоді як спортивний туризм є об'єднуючим видом спорту та спортивно-оздоровчого туризму. Окрім того, активне дозвілля може включати більш широкий спектр фізичної активності, такий як прогулянки на природі, велосипедні поїздки, сплави на рафтах, гірські походи, скелелазіння, каякінг тощо, та може бути як індивідуальною, так і груповою діяльністю.

1.2. Принципи організації спортивного туризму та активного дозвілля

В туризмі існує потреба в розробці методичних засад, які допоможуть в організації спортивного туризму та активного дозвілля. [10]. Історичний аналіз, теоретичні аспекти та практичний досвід дозволяють автору виділити наступні методологічні принципи організації спортивного туризму:

Принцип складового підходу до організації спортивного туризму. Цей принцип ґрунтується на створенні цілісної системи освіти та навчання, яка максимально враховує духовний, інтелектуальний та фізичний розвиток особистості. Найкращий спосіб це зробити – поєднувати спортивну, пізнавальну, життєву та оздоровчу діяльність. Цей принцип можна застосувати до всіх аспектів життя та допоможе розвинути всебічно розвинену особистість [48].

Принцип сполучення туризму, краєзнавства та екології. Доцільність педагогічної діяльності, полягає в поєднанні туризму та краєзнавства на початку 1920-1930-х років. 20 стор, що було ґрунтовано українськими вченими-краєзнавцями К. Мікульським та Е.Ю. Пеленський Основна специфіка спорту та спортивно-оздоровчого туризму полягає в тому, що вони реалізуються в діяльності, яка відбувається в природному та соціальному середовищі. Перебування в природному середовищі веде до пізнання цього середовища. Знайомство з рідним краєм, його історією, культурою, місцевими звичаями виховує патріотизм, любов і повагу до рідного краю. Вивчення регіонів майбутніх подорожей та їх природних, соціокультурних особливостей певною мірою забезпечує безпеку подорожей. водночас туризм і туристична робота неможливі без поєднання з екологічним вихованням особистості. Велика вимога нашого часу – висока екологічна культура туристів.

Принцип поступового освоєння навколишнього світу: від краєзнавства до країнознавства. Цей принцип базується на основній потребі людини розуміти навколишній світ і себе як особистості. У дитинстві людина навчається опановувати навколишній світ: свій дім, сім'ю, школу, мікрорайон, місто, область, країну, Батьківщину і згодом інші країни та народи. Якщо ти не любиш і не знаєш своєї Батьківщини, то важко бути патріотом своєї країни. Потрібно почати свої перші подорожі у своїй країні. Вивчати місцевість, її історію, культуру та умови завжди важко. Це дає змогу краще зрозуміти подорож і робить її приємнішою та безпечнішою. Можна також дізнатись більше про культуру, природу та історію через подорожі. [27]Цей принцип дозволяє виховувати у молоді любов до Батьківщини та повагу до інших держав.

Принцип зростання набуття туристського досвіду. Тут йдеться про правила туристсько-спортивних походів. У деяких випадках турист не може подорожувати туристичними маршрутами підвищеної складності, якщо він не має першокласного досвіду в пішохідних маршрутах меншої складності [61]. Цей принцип дозволяє туристам мати необхідний рівень навичок і досвіду, які необхідні для безпечної подорожі.

Принцип туристично - краєзнавчого ряду. Основною складовою туристсько-краєзнавчої та туристсько-спортивної діяльності є туристсько-краєзнавчий цикл. Туристсько-краєзнавчий цикл включає планування, проведення і підбиття підсумків усіх туристських заходів (екскурсій на природні території, походів, далеких походів і експедицій, а також зльотів і туристських змагань, конференцій тощо). Ці цикли є частиною гносеологічної петлі освоєння світу. Вони спрямовані на розвиток туризму та інших видів спорту та допомагають туристичним регіонам розширювати свої знання [60]. Сучасний туристсько-екскурсійний цикл поділяється на три категорії: сезонний: Це відноситься до періоду відпочинку та сезону; щорічний: низка сезонних циклів, що ведуть до головної події; і річний: низка річних циклів, які утворюють систему туризму, туристичної діяльності, а також туристичної та спортивної діяльності. У системі, яка поєднує туристсько-краєзнавчу та туристично-спортивну діяльність, поточний цикл є структурним. Тому конкретне завдання для туристів структурно значуще. Цей принцип дозволяє планувати багаторічні системи організації та розвитку спортивного туризму.

Принцип самоврядування туристичної групи. У туристичній практиці прийнято, що в туристських групах, як дорослих, так і молодіжних (студентських, шкільних), за кожним учасником майбутньої подорожі закріплюється певна туристсько-краєзнавча позиція, а отже, певні зв'язки з цією позицією. фіксований. . Слід зазначити, що під посадою туристсько-краєзнавчої роботи розуміється добровільний обов'язок кожного члена туристичної групи виконувати певний напрям загальної роботи. Як правило, назва посади відповідає змісту виконуваної роботи. в умовах автономного туристичного походу структура посад стала

необхідною умовою кращої організації туристичного побуту, забезпечення життєдіяльності та безпеки туристичної групи.

Виховний вплив на особистість буде набагато більшим, якщо кожен турист матиме в подорожі туристсько-краєзнавчий пост. Останні позиції стосуються багатьох навчальних предметів. Саме система туристсько-краєзнавчих постів сприяє реалізації краєзнавчого підходу в освіті.

Крім отримання важливих життєвих навичок і значного розширення кругозору, туристи отримують найцінніші навички ділової взаємодії, маючи можливість вступити у відносини відповідальної залежності з товаришами і викладачами. Похідні посади згуртовують туристський колектив, створюють умови для ділової та організаційної взаємодії туристів, дисциплінують їх, займають вільний час відповідальною громадською діяльністю.

Принцип активного дозвілля. Активне дозвілля, на відміну від професійної діяльності, орієнтоване не на спортивні досягнення, а на задоволення спортивних нахилів і бажань людини у вільний час [14]. Основою цього принципу в сучасному світі виступає «розвага, корисна для фізичного і морального здоров'я», «джерело насолоди і радості». Принцип такого дозвілля спрямований на задоволення потреби людини у вільному виборі видів такої діяльності, в активному відпочинку, у прагненні фізичного вдосконалення та зміцнення власного здоров'я, у пошуку середовища для спілкування. Активний відпочинок корисний і доступний у будь-якому віці. Самостійна організація такого відпочинку не вимагає великих навичок і знань, не потребує хорошої фізичної підготовки. Це позитивно впливає на самопочуття і дає можливість отримати нові враження. Активне дозвілля - це, перш за все, комфортний відпочинок, який турист обирає для себе у вільний час з метою активної фізичної роботи організму, роботи м'язів, всього організму та відновлення морального здоров'я.

Систематизуємо визначені принципи та представимо на рис. 1.1

Рис. 1.1. Основні завдання видів туристичної діяльності

Джерело: систематизовано автором

Таким чином, можна дійти висновку що зазначені принципи спортивного туризму та активного дозвілля є важливими для розвитку туризму в цілому та виховання всебічно розвиненої особистості. Обидва принципи спрямовані на фізичний, духовний та ментальний розвиток туристів, а також на охорону довкілля та розвиток туризму в конкретних регіонах. Хоча ці принципи мають свої відмінності, вони можуть доповнювати один одного для досягнення кращих результатів в організації спортивного туризму та активного дозвілля.

1.3. Історія розвитку спортивного туризму та активного дозвілля

Туризм існує вже з давніх-давен, оскільки люди завжди мали бажання відкривати нові країни та знайомитися з різними народами [3]. У минулому, подорожі були основним способом пізнання, коли племена вирушали у мандрівки, щоб досліджувати невідомі культури та традиції. Початок сучасної ери туризму пов'язаний з завершенням першої промислової революції в XVII столітті, коли з'явилася можливість подорожувати за кордон. Це призвело до збільшення популярності туризму серед багатих мандрівників.

У той же час, війни, політичні події, паломництва, пошук роботи та навчання також стали причинами розвитку туризму. Історію розвитку туризму можна поділити на кілька періодів [25]. Перший період охоплює найдавніші часи до

середини ХІХ століття, коли туризм тільки почав свій розвиток. Другий період - це зародження організованого туризму в період перед Першою світовою війною. Третій етап охоплює період індустріалізації туризму з 1918 року до кінця Другої світової війни. Четвертий період пов'язаний з масовим туризмом та глобалізацією з 1945 року і до нашого часу.

Розвиток туризму був стимульований збільшенням вільного часу, зростанням доходів та змінами у споживчих звичках. Крім того, розвиток сільського господарства, торгівлі та ринкових відносин також сприяли розвитку туризму.

Вчені пов'язують ранні етапи туризму з розвитком торговельно-економічних зв'язків та релігійних паломництв. Стародавні Фінікійці та Римляни створили морські шляхи та культурні зони, під час яких відвідали монолітні місця та засвоїли інші культури. Релігійні паломництва до Єрусалиму, Віфлеєма та Назарету стали популярними в Середньовіччі. Морські відкриття дозволили пізнавати нові місця та встановлювати зв'язки між країнами [39]. Мінеральні води та грязі стали важливим елементом туризму для лікування.

У 1830 році в Англії вперше запущено пасажирський поїзд, а у 1841 році першу масову прогулянку для пасажирів здійснив Т. Шеф. Це був початок нового напрямку в бізнесі, заслуга в якому належить Т. Куку, який брав участь у розробці транспорту та обслуговування. Розвиток залізничного транспорту, перевезень та реклами сприяли зростанню попиту на туристичні послуги. У 20-му та 21-му століттях зростання курортів та готелів сприяло розвитку туризму. Роль самодіяльних туристичних клубів та товариств, які забезпечували туристів необхідними зручностями, була значною [25]. У 1857 році була заснована перша туристична асоціація у Великій Британії, а пізніше вона з'явилася в інших країнах світу. Для підвищення туристичної привабливості та оздоровчих центрів розпочато рекламно-маркетингову діяльність, включаючи виставки техніки та мітинги.

З 1960-х років трансатлантичні подорожі стали поширеною практикою, зокрема великі тури, які почали називати гранд-турами. Ці поїздки спонукала допитливість і бажання пізнати культуру інших країн, що призвело до збільшення числа поїздок до країн Північної Америки та заснування компанії Wells Fargo. У

період з 1910 по 1914 роки більше мільйона осіб, включаючи мігрантів, перетнули Атлантичний океан з Великобританії до Америки.

Сучасний туризм в своєму змісті та формі був створений перед Першою світовою війною [39]. У 19 столітті туризм почав швидко розвиватись, і в 1898 році була створена Міжнародна ліга туристичних асоціацій зі штаб-квартирою в Люксембурзі. У 1919 році вона була перетворена на Міжнародний туристичний альянс, який налічує понад 140 країн.

У період з 1918 по 1945 роки, відомий як етап індустріалізації туризму, технічні інновації та зростання мобільності і комунікацій взаємодіяли, щоб значно збільшити кількість подорожей [4]. Розвинені країни були першими, хто відчув масові стрибки зростання, завдяки розвитку зв'язку, транспорту та інших форм. На початку ХХІ століття, приватні автомобілі стали популярним засобом транспорту до місць відпочинку, а авіаперевезення значно зросли, зокрема через перевезення чартерним сполученням.

Після війни, ключовими факторами зростання повітряного пасажирського транспорту стали багатомісні літаки, високоефективне обладнання та швидкий розвиток цієї галузі [21]. Це призвело до скорочення часу польоту та зниження цін. За останнє десятиліття, традиційні групові поїздки в Північну Америку та Європу витіснялися масовими поїздками на власних автомобілях, що зменшило тривалість поїздок до п'яти ночей та збільшило їх частоту. Україна має багату історію спортивного туризму, з громадськими організаціями, що почали створюватися у 19 столітті, та самодіяльними походами, у яких брали участь мільйони осіб між Першою та Другою світовими війнами [3].

Сучасний спортивний туризм пропонує широкий спектр видів активності, таких як альпінізм, гірський, піший, водний, автомобільний, гірськолижний та велотуризм. Ці різноманітні види спорту відіграють важливу роль у розвитку спортивної культури та фізичної активності людей. У минулому, спортивний туризм був популярним і вже тоді люди вирушали у подорожі з метою підвищення фізичної сили та витривалості [42].

Історичні дослідження свідчать про те, що в давнину люди займалися спортивними змаганнями та вирушали на далекі подорожі з метою підвищення фізичної сили та витривалості. Наприклад, у греків були олімпійські ігри, а римляни змагалися в гладіаторських боях [25].

Хронологічні етапи історії розвитку спортивного туризму та активного дозвілля наведено в хронологічній таблиці 1.2

Таблиця 1.2

Хронологічні етапи історії розвитку

№ з/п	Період	Події
1.	Давні часи	Люди займалися спортивними змаганнями та вирушали на далекі подорожі з метою підвищення фізичної сили, витривалості та пізнання.
2.	XIX століття	Утворення українських громадських організацій, для заняття спортивним туризмом.
3.	1918-1945 рр.	Етап індустріалізації туризму, технічні інновації та зростання мобільності і комунікацій взаємодіяли, щоб значно збільшити кількість подорожей.
4.	Повоєнні роки	Розвиток повітряного пасажирського транспорту завдяки багатомісним літакам, високоефективному обладнанню та швидкому розвитку галузі.
5.	Сучасність	Широкий спектр видів спортивного туризму, включаючи альпінізм, гірський, піший, водний, автомобільний, гірськолижний та велотуризм, пропонується для розвитку спортивної культури та фізичної активності людей.

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [3, 25, 39]

Таким чином, історія спортивного туризму свідчить про те, що люди від давніх часів прагнули до пізнання навколишнього середовища та встановлення особистих, професійних і економічних зв'язків з іншими. Спортивний туризм розвивався з плином часу та став популярним в сучасному світі. Таким чином, можна стверджувати, що спортивний туризм має багату історію та постійно еволюціонує відповідно до сучасних тенденцій та потреб суспільства.

Отже, у Розділі 1 висвітлено теоретичні та методичні засади спортивного туризму та активного дозвілля, зокрема розкрито суть базових термінів, виокремлено основні принципи організації спортивного туризму та активного

дозвілля у тому числі було здійснено їх порівняння. Підсумовуючи наведене, варто зазначити, що спортивний туризм є об'єднуючим видом спорту та спортивно-оздоровчого туризму. Активне дозвілля може включати широкий спектр фізичної активності та бути як індивідуальною, так і груповою діяльністю. Також, історія спортивного туризму та активного дозвілля показує, що ці концепції були частиною людського життя з самого початку існування людства. У минулому спортивний туризм та активне дозвілля зазвичай пов'язували зі здоров'ям, фізичною підготовкою та відпочинком на природі. Однак, з роками концепції змінилися, і тепер спортивний туризм та активне дозвілля можуть включати всі види діяльності, включаючи екстремальні види спорту та культурно-освітні, а усі нововведення в цій галузі туризму сприяють розвитку туризму загалом та вносять свій внесок у економіку через створення конкурентного середовища на ринку.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ

2.1. Світовий досвід використання спортивного туризму та форм активного дозвілля

Приклади використання спортивного туризму та активного дозвілля в індустрії туризму демонструють, що ці види туризму завжди приваблюють увагу туристів. Серед них особливо популярний є подієвий туризм, який базується на проведенні різноманітних культурних, розважальних та спортивних заходах. Це дозволяє задовольнити різноманітні потреби туристів та сприяє розвитку місцевої економіки. Розвиток подієвого туризму є ключовим компонентом розвитку туризму та економіки багатьох країн та міст. Подієвий туризм (Додаток В) є формою туризму, яка дозволяє туристам детально ознайомитись з традиціями та культурою відвідуваного регіону, і дарує їм незабутні враження та задоволення.

З появою технічного прогресу роль подієвого туризму значно зросла, і на сьогодні він є дуже популярною формою відпочинку. Насиченість та доступність івентів привертають все більше відвідувачів до певної країни.

Подієвий туризм зосереджується на відвідуванні різноманітних культурно-історичних, природно-екологічних, спортивних, економічних та соціально-політичних заходів. [31]. Цей вид туризму дуже популярний у Бразилії, де регулярно проводяться масштабні карнавали, фестивалі та інші заходи. У Іспанії популярний туризм пов'язаний з коридою, небезпечним, але видовищним видом спорту. У Італії подієвий туризм приваблює туристів святами, фестивалями, тижнями розпродажів та гастрономічними подіями.

Під новим напрямом туризму в спортивно-подієвому туризмі розуміють проведення будь-яких масштабних і видовищних спортивних заходів (Додаток Г). Туристичне паломництво є формою спортивно-видовищного спорту. Цей напрямок туризму стрімко розвивається і стає все більш популярним. З кожним роком зростає популярність подієвих турів [59]. Спортивний та подієвий туризм є життєво важливими для розвитку регіону. Оскільки на час святкування всі готелі

заброньовані, туристам слід підготуватися до розміщення в номерах. Цей фактор слід враховувати заздалегідь.

Спортивний та подієвий туризм мають на меті надати можливість людям взяти участь або відвідати спортивні події, змагання чи туристичні проекти. Сучасне життя робить спорт природною частиною нашого життя.

Хізер Дж. Гібсон [70] аналізує спортивний туризм і наголошує, що він є доволі унікальним видом в індустрії туризму, тому що об'єднує в собі два напрями такі як: спорт і туризм з двома різними формами знань про спорт та туризм. Спортивний туризм, поділяє автор на два рівні: світові події (Олімпійські ігри та Чемпіонат світу з футболу, серед інших) і окрему низку регіональних змагань, типу міжнародних турів з гри в гольф, бадмінтон, крикет, лижі, гольф та ін. зі зміною місць (країн) проведення змагань. За останні роки уряди багатьох країн запропонували різні способи номінації своєї країни як країни-переможців. [59]. Для визначення місця приїзду туристів, які цікавляться спортом, наприклад, місце проведення змагань, для любителів різних видів спорту.

Помітною подією у визначенні спортивного туризму стала конференція у 2001 р., що пройшла в університеті Лутона (США). Ця конференція не тільки звела разом дослідників спортивного туризму, але також допомогла створити сервер спортивно-туристичних послуг, який повинен розширювати інформованість всесвітньої спільноти [57].

Один із перших міжнародних проектів, який сприяв обміну програми стали спільним проектом трьох університетів: США, Європейські університети та Канадсько-європейське товариство. Вони спонсорують спортивний туризм. Програма співробітництва у сфері вищої освіти, зазначає, що студенти з Канади будуть брати участь у програмі яка діє у сфері вищої освіти з 2002 року. Ці програми будуть також доступні для навчання в Європі. Ці інститути також проводитимуть тритижневі курси та буде доступно дистанційне навчання та інтенсивне навчання через Інтернет [66].

Розглянемо представлену автором таблицю 2.1 з переліком найпопулярніших і масових видів спорту в усьому світі.

Таблиця 2.1

Найпопулярніший масовий спорт у світі

№	Види спорту	%
1.	Легка атлетика (ходьба, біг)	9,6
2.	футболу	8,4
3.	плавання	8,1
4.	Заняття з йоги	7,4
5.	Велоспорт	6,4
6.	Баскетбол	5,7
7.	Волейбол	5,4
8.	Аеробіка	5,3
9.	Теніс	4,9
10.	Бодібілдинг	4,7
11.	Гольф	4,5
12.	Спортивні танці	3,8
13.	Лижні види спорту	3,4
14.	Одиночний бій	3,4
15.	Настільний теніс	3,1
16.	Орієнтація	3,0
17.	Національні види спорту	2,7
18.	Альпінізм	2,6
19.	Роликовий спорт	2,0
20.	Екстремальні види	1,1
21.	Різні види спорту	4,5

Джерело: складено автором за матеріалами [25,57,59,]

Міжнародний ресурс спортивного та подієвого туризму є (Олімпійські та Всесвітні, Європейські та Азіатські Олімпійські ігри, американські чемпіонати світу та внутрішні турніри, матчі та дуелі). Фанати спортивних видовищ (Додаток Г) орієнтовані на ці ресурси.

Під інфраструктурою спортивних арен розуміють компанії, що займаються організацією подорожей і змагань, спортивні споруди (стадіони, спортивні комплекси, майданчики), заклади харчування та розміщення, які надають свої послуги спортсменам і вболівальникам безпосередньо на території спортивних арен. Місцеві сувенірні магазини, дитячі та юнацькі спортивні школи також входять до складу інфраструктури. Рівень інфраструктури прямо впливає на привабливість для фанатів та прибутковість спортивних арен.

Однією з найбільших та найдавніших спортивних подій, які збирали людей з різних країн світу, були Олімпійські ігри (Додаток Д). Перші ігри відбулися в 776 році до нашої ери. Цей період мав деякі туристичні риси та може вважатися початком розвитку спортивно-подієвого туризму. [59]

З часом з'явилися інші види спорту, на які приїжджало все більше людей. Справжній прорив стався з появою футболу. Офіційною датою його з'яви вважається 1863 рік у Великій Британії, хоча існує багато фактів про існування подібних змагань набагато раніше. Футбол швидко розвивався та здобував все більше прихильників, створювалися команди та асоціації. Завдяки новим інвестиціям та коштам, інфраструктура розвивалась. Глядачі почали їздити разом із своїми командами на міжнародні змагання до інших країн, розвиваючи спортивно-подієвий туризм.

Однією найрозвиненішою частиною світу за рівнем поширеності спортивно-подієвого туризму є Європа [33]. Нижче автором наведено таблиці з найбільш відвідуваним чемпіонатом в Європі є Чемпіонат Європи з футболу, який збирає більше 2,5 мільйонів туристів з усього світу.

Далі йдуть найпопулярніші ліги країн-лідерів з поширеністю спортивно-подієвого туризму: Англійська Прем'єр-ліга, Іспанська Ла Ліга, Італійська Серія А та Німецька Бундесліга. Відвідування таких змагань не тільки підвищують інтерес до спорту, але й стають основою для розвитку туристичної галузі в країнах, де проводяться ці змагання.

Класифікація найбільш відвідуваних чемпіонатів Європи наведено автором у таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Найбільш відвідувані чемпіонами в Європі

Чемпіонат	Кількість туристів
Чемпіонат Європи з футболу	2,5 млн.
Англійська Прем'єр-ліга	1,3 млн
Іспанська Ла-Ліга	900 тис.
Іспанська серія А	750 тис
Німецька Бундесліга	600 тис.

Джерело: складено автором за матеріалами [25,56]

Також, розглянемо статистику найбільш популярних матчів за кількістю відвідувачів, наведену нами в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Статистика найбільш популярних матчів за кількістю відвідувачів

Чемпіонат	Кількість відвідувачів
Бундеслига	41914
Англійська Прем'єр-Ліга	36076
Ла Ліга (Іспанія)	29124
Серія А (Італія)	25045
Ліга 1 (Франція)	21050
Ередивізія (Нідерланди)	19827
Чемпіоншип (2 за рангом чемпіонат Англії)	17891
2-а Бундеслига (2 за рангом чемпіонат Німеччини)	15550
Шотландська Прем'єр-Ліга	14915
Суперліга Туреччини	14058

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [25,56]

Багато українських спортивно-подієвих туристів відвідують футбольні матчі, такі як Ліга чемпіонів УЄФА, Ліга Європи УЄФА, Суперкубок УЄФА та Чемпіонат Європи з футболу. Останній проводиться щороку і є змаганням між європейськими національними збірними.

Розглянемо переваги спортивно-подієвого туризму, наведені нами в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Переваги спортивно - подієвого туризму для країни

Переваги	Опис
Економічні вигоди	Підвищення рівня зайнятості, зростання ВВП, збільшення обсягів туристичного ринку та збільшення обсягу інвестицій
Культурний розвиток	Події можуть привернути увагу до місцевих культур, традицій та історії, допомагаючи зберегти їх, а також пропагувати їх серед відвідувачів
Розвиток інфраструктури	Підвищення потреби у побутових та транспортних послугах може стимулювати розвиток туристичної інфраструктури Привернення уваги до країни

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [57,59].

В світі спортивно-подієвий туризм має великі перспективи на розвиток. Кожного року кількість туристів, які обирають цей вид відпочинку, збільшується, що сприяє розвитку інфраструктури та витрат на розвиток команд і клубів. Україна також має великий потенціал для розвитку спортивно-подієвого туризму. На жаль, цей вид туризму ще не отримав достатньої уваги та фінансування, але зростання інтересу до спорту та подій у світі може привести до збільшення кількості відвідувачів, які обирають Україну як місце для подорожей [56].

Спортивно-подієвий туризм є важливим економічним фактором, що сприяє розвитку інфраструктури та соціального рівня життя населення. Цей вид туризму має потенціал для подальшого розвитку як у світі, так і в Україні.

Різноманітні спортивно-подієві заходи можна поділити за змістом, що їх характеризує. До таких заходів відносять гастрономічні фестивалі, серед яких найвідомішим є фестиваль пива в Німеччині «Октоберфест», спортивні події (футбол, автомобільні перегони, спортивні танці тощо), а також національні фестивалі та виставки (наприклад, Канський фестиваль, Бразильський карнавал та інші).

Перед проведенням будь-якої події потрібно враховувати ряд вимог, серед яких найважливішою є створення неповторної атмосфери, що приверне увагу туристів і піднесе їх настрій, а також підтримає бажання відвідати подію ще раз. Крім того, потрібно мати чітку стратегію проведення події, яка враховуватиме час і місце проведення, а також детальний аналіз можливих споживачів послуги та їх потреб.

Проведення футбольних матчів може бути важливим елементом розвитку спортивно-подієвого туризму в Україні. Однак, для створення ефективних туристичних продуктів на прикладі футбольного матчу, потрібно провести попередній аналіз [10]. Наприклад, необхідно визначити, який саме матч може бути найбільш привабливим для іноземних туристів, дату проведення матчу та локацію, де він буде проводитися. Крім того, організація і безпека відвідувачів також є ключовими аспектами для успішного проведення футбольного матчу. Такі заходи можуть привернути увагу туристів, збільшити потік іноземних гостей, зростити

економічний рівень та підвищити відомість країни серед широкого загалу. Однак, важливо також забезпечити відповідну інфраструктуру, комфортні умови для перебування та інші аспекти, що впливають на якість туристичного продукту.

Проаналізуємо статистичні дані про футбол в Україні, наведені автором у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Статистичні дані про футбол в Україні

Показник	Значення
Найвища ліга України	Українська Прем'єр-Ліга
Кількість команд у прем'єр Лізі	16
Найбільші команди за кількістю перемог в Прем'єр-Лізі	Динамо Київ, Шахтар Донецьк
Найбільші команди за кількістю чемпіонських титулів	Динамо Київ (15), Шахтар Донецьк (13)
Найбільші команди за кількістю Кубків України	Динамо Київ (13), Шахтар Донецьк (12)
Найбільші команди за кількістю Суперкубків України	Шахтар Донецьк (10), Динамо Київ (6)
Національна збірна України	Футбольна збірна України
Кращий результат збірної України на чемпіонатах світу	1/4 фіналу (2006)
Кращий результат збірної України на чемпіонатах Європи	Кваліфікація до 1/2 фіналу (2012)
Найбільші футбольні стадіони в Україні	НСК "Олімпійський" (Київ, 70 050 місць), Донбас Арена (Донецьк, 52 518 місць), Арена Львів (Львів, 35 000 місць)

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [44,64]

Український футбол має деякі досягнення, які роблять його відомим в світі спорту:

- Збірна України: Збірна України з футболу декілька разів виходила на чемпіонат світу та європейський чемпіонат, і займає важливе місце у рейтингу ФІФА.

- Шахтар Донецьк: Шахтар Донецьк - один з найвідоміших футбольних клубів в Україні, який має багато досягнень у європейських турнірах.

- Динамо Київ: Футбольний клуб "Динамо Київ" також має багато досягнень у європейських турнірах та вважається одним з найбільш відомих футбольних клубів в Україні.

- Розвиток молодіжного футболу: Україна також славиться розвитком молодіжного футболу та проведенням національних та міжнародних турнірів для дітей та підлітків.

- Вболівальники: Україна також має відомих та вірних вболівальників, які завжди підтримують своїх улюблених команд на матчах в країні та за її межами.

Україна має багато спортивних об'єктів, а також здатність організувати великі міжнародні змагання та інші події. Крім того, український футбол має велику кількість шанувальників як в Україні, так і за її межами. Недавні міжнародні події, такі як Євро-2012 та Фінал Ліги Європи УЄФА 2018, відбулися в Україні та показали, що країна може успішно організувати події міжнародного рівня. Однак, для розвитку спортивно-подієвого туризму в Україні потрібно вирішувати багато проблем, таких як поганий стан спортивних об'єктів, відсутність достатньої інфраструктури для прийому туристів та низький рівень безпеки. Крім того, в Україні потрібно розвивати маркетинг та рекламні стратегії, щоб привернути увагу туристів до спортивних подій [64].

Таким чином, аналізуючи дані щодо світового досвіду використання спортивного туризму та форм активного дозвілля, можна стверджувати, що спортивні події стають все більш привабливими для туристів, що може стимулювати розвиток туристичної галузі в цілому. Аналізуючи зазначені цифри, можна зробити висновок, що розвиток спортивно-подієвого туризму є економічно виправданим для країн, де він проводиться. Україна має значний потенціал для розвитку спортивно-подієвого туризму, маючи багату спортивну культуру та історію. Проте, для досягнення успіху в цій галузі, необхідно вдосконалювати інфраструктуру, забезпечувати безпеку туристів, розвивати маркетингові стратегії та просувати туристичні продукти України на міжнародному рівні.

2.2. Тенденції у спортивному та активних видах туризму

Розвиток спортивно-подієвого туризму є важливим напрямом в українській та світовій туристичній галузі, адже він може забезпечити додаткові надходження

до бюджету країни та збільшити кількість іноземних туристів, що відвідують Україну та зарубіжні країни загалом [28].

Подорожі з метою відвідування великих спортивних подій, таких як Олімпійські ігри, або участі в організованих спортивних подіях або заходах в якості частини групи або самотійно, вважаються дуже популярними. Спортивний туризм складається з трьох спеціалізованих напрямків:

- відвідування мегаспортивних заходів;
- групові заняття спортом;
- участь у відповідних видах спорту.

Звичайно, залежно від конкретної поїздки, спортивний туризм може включати різні додаткові елементи. Наприклад, це може бути відвідування спортивних музеїв, стадіонів або арен, де проводяться відомі спортивні змагання, а також тренування з відомими тренерами і спортсменами.

Деякі люди обирають спортивний туризм як спосіб підтримки здорового способу життя та активного відпочинку, включаючи заняття на відкритому повітрі, такі як піші прогулянки, велосипедні прогулянки або водні види спорту. Організатори таких поїздок можуть надавати додаткові послуги, такі як транспортування, розміщення, харчування та дозвілля, для забезпечення комфорту та задоволення учасників. [6]

В один момент світ зіткнувся з проблемою, яка перевернула нашу реальність з ніг на голову. Covid -19 - глобальна пандемія, що вплинула на життя мільйонів людей по всьому світу та призвела до введення різноманітних обмежень та заходів для зниження поширення вірусу.

Вірус суттєво вплинув на туризм як галузь, що призвело до значного зменшення кількості міжнародних подорожей та відміни багатьох запланованих поїздок через введення обмежень та закриття кордонів. Це викликало серйозні труднощі для туристичних компаній, авіакомпаній, готелів та інших гравців на ринку туризму.

Пандемія COVID-19 сильно вплинула на спортивну і подієву галузі, через обмеження масових зібрань та переміщення людей. Спортивний туризм був

популярним перед пандемією, але багато змагань та тренувань було скасовано або перенесено на невизначений термін, інші проведені без глядачів через ризик поширення COVID-19.

Таким чином, попит на спортивно подієвий туризм значно зменшився, що вплинуло на доходи та розвиток цього сегмента туристичного ринку. Багато компаній, які спеціалізуються на спортивних турах та подіях, зазнали значних втрат, оскільки були змушені скасовувати або переносити свої заходи. Це мало великий вплив на туризм, пов'язаний зі спортивними подіями, такі як футбольні матчі, марафони, тенісні турніри, змагання з велоспорту та інші. [19]

Багато людей, які звикли подорожувати для участі в спортивних змаганнях, були змушені змінити свої плани або знайти альтернативні способи займатися спортом, такі як вправи вдома, вуличні пробіжки, велосипедні прогулянки і т.д. Люди стали зосереджуватися на відпочинку у власній країні, що призвело до зменшення спортивного туризму на іноземному форматі.

Зміни відбулися і в індустрії туризму: багато готелів, ресторанів і транспортних компаній зазнали великих фінансових втрат.

Згідно з опрацьованою інформацією, автор уклав аналітичну таблицю 2.6 з впливом Covid-19 на спортивний туризм.

Таблиця 2.6

Показники впливу Covid-19 на спортивний туризм

№	Показник	Опис показника
1.	Зменшення кількості подій у спортивному туризмі	Багато спортивних подій було відкладено або скасовано через пандемію, що привело до зменшення кількості спортивних подій у туризмі.
2.	Зміна масовості спортивних заходів	Більшість спортивних заходів відбувається зараз з меншою кількістю учасників, що спричинило зміну масовості спортивного туризму
3.	Розвиток віртуальних форматів спортивного туризму	У зв'язку з обмеженнями на масові події, було запроваджено віртуальні формати спортивних подій, такі як віртуальні марафони, що призвело до розвитку віртуального спортивного туризму.
4.	Збільшення популярності спортивного туризму в своїй країні	Більшість туристів, які мають намір подорожувати, стали зосереджуватися на відпочинку у власній країні, що призвело до збільшення популярності спортивного туризму в своїй країні.

5.	Зміни в індустрії туризму	багато готелів, ресторанів і транспортних компаній зазнали великих фінансових втрат.
6.	Зменшення попиту на спортивно подієвий туризм	Це вплинуло на економічні доходи країн та завдало удару по розвитку цього сегмента туристичного ринку.

Джерело: систематизовано автором

З введенням вакцинації та зниженням кількості випадків захворювання, деякі спортивні події повертаються з новими правилами безпеки. Індивідуальні спортивні заходи можуть стати популярними з причини їх безпечності. Цілком можливо очікувати з'явлення нових подій в спортивно-туристичній галузі з новими правилами та обмеженнями для забезпечення безпеки.

Також, дуже важливо те, що в цій ситуації були виділені позитивні тенденції в галузі туризму загалом. Такі як: збільшення популярності внутрішнього туризму та більш індивідуальних форм подорожей. Багато людей стали відкривати нові місця в своїй країні, обираючи менш переповнені туристичні об'єкти та віддаючи перевагу більш екологічним та здоровим формам туризму, таким як велосипедні або пішохідні подорожі.

Крім того, Covid-19 викликав значне переосмислення туристичної галузі щодо її підходів та стратегій. Наприклад, туристичні компанії та готелі почали працювати над удосконаленням своїх протоколів безпеки та гігієни, щоб забезпечити безпеку для своїх клієнтів та працівників. [24]

Під час пандемії з'явилися кілька тенденцій і у спортивному туризмі:

- збільшився попит на відкритий простір: Люди хочуть відвідати нові місця та менш переповнені туристичні об'єкти, що створює попит на активності на свіжому повітрі, наприклад похідні, велосипедні прогулянки, скелелазіння тощо.
- збільшився попит тури , в такі місця як: ліси, парки, гірські регіони та пляжі;
- виріс попит на еко-тури та туризм в природних заповідниках: більшість людей через розвиток свідомості про екологію та любов до природи, почали віддавати перевагу туризму, що має мінімальний вплив на довкілля та дозволяє

насолоджуватись природними красивими краєвидами. Багато туристів віддають перевагу природним ландшафтам, які дозволяють займатися спортивними видами відпочинку, такими як гірський туризм, велосипедні прогулянки, рафтинг, каякінг, альпінізм тощо;

- активно зростає популярність здорового способу життя: Під час пандемії люди зрозуміли важливість здорового способу життя та фізичної активності, що може призвести до збільшення попиту на спортивні події, такі як марафони, триатлони, спортивні фестивалі та змагання;

- зросло значення групових занять: багато людей, які займаються спортом, змушені були переходити на індивідуальні заняття під час карантину. Однак, після закінчення пандемії, можуть шукати способи для заняття спортом в групах, таких як табори для підлітків, збори для дорослих та спортивні тури з командою;

- набув популярності спортивний туризм в екзотичних місцях: після довгих місяців карантину та обмежень на подорожі, люди можуть бажати відвідати екзотичні місця для заняття спортом, такі як серфінг, кайтінг, дайвінг тощо. Однак, переважно будуть;

- зростання популярності цифрових технологій у спортивному туризмі. Все більше туристів обирають різноманітні мобільні додатки та онлайн-сервіси, щоб планувати свою подорож, знаходити маршрути, вести журнал подорожей тощо;

- зросло ще більш широке використання технологій. З розвитком технологій з'явилася можливість здійснювати віртуальні подорожі та змагання, що знижує ризик зараження COVID-19. Також стало більше можливостей для онлайн-навчання, що дозволяє підвищити кваліфікацію учасників без потреби в їх фізичному присутності;

- зросло використання альтернативних видів транспорту: щоб зменшити ризик зараження в громадському транспорті, люди починають користуватися альтернативними видами транспорту, такими як велосипеди, самокати, електросамокати, які також негативно впливають на свіже повітря та фізичну активність;

- індивідуальні тури набувають популярності, і замість групових турів багато людей обирають індивідуальні тури, які дозволяють уникнути контакту з великою кількістю людей і гарантують більшу безпеку;

- популяризується набуття навичок безпеки та гігієни: після пандемії, люди стали більш уважні до гігієни та безпеки в місцях відпочинку та під час занять спортом. Тому більшість спортивних турів тепер вимагають дотримання спеціальних правил та протоколів, щоб запобігти поширенню COVID-19;

- зросла зацікавленість до зменшення розміру груп: для забезпечення безпеки відпочиваючих та уникнення переповнення місць відпочинку, багато компаній зменшують розмір груп, які беруть участь у спортивних турах;

- зросла перевага за місцевим туризмом: багато людей стали більш зацікавленими у відпочинку та заняттях спортом в своєму регіоні або країні, замість подорожей за кордон;

- люди надають все більший акцент на здоров'ї та фізичній підготовці: після довгого періоду карантину та обмежень, люди зрозуміли важливість здорового способу життя та фізичної підготовки. Тому більшість спортивних турів направлені на оздоровлення та на зміцнення тіла. Зросли такі види спорту як велоспорт, хайкінг, плавання, заняття йогою, та люди почали надавати перевагу здоровому харчуванню ;

- зріс інтерес до екстремальних видів спорту. Це може бути висотний туризм, стрибки з парашутом, банджі-джампінг, скелелазіння, спелеотуризм та інші види діяльності, що вимагають сміливості та фізичної підготовки. Збільшення кількості туристів, які шукають унікальних і незабутніх вражень. Більше туристів віддають перевагу маршрутам спортивного туризму, які дозволяють дістатися до віддалених і важкодоступних місць, таких як гори, каньйони, водоспади, печери тощо.

Пандемія COVID-19 суттєво обмежила можливості активного дозвілля людей в багатьох країнах світу. Багато масових подій були обмежені або скасовані, а спортивні клуби та тренажерні зали закриті. Однак, люди знайшли нові способи

займатися спортом, такі як біг на свіжому повітрі та виконання вправ вдома, а також зайнялися новими хобі [65].

Хоча пандемія COVID-19 суттєво вплинула на активне дозвілля, багато людей відчули потребу у зміні своїх звичок та підвищенні рівня своєї фізичної та психологічної стійкості. З цієї причини, після пандемія COVID-19 внесла наступні тенденції в активному дозвіллі:

- відкриття більшої кількості майданчиків та спортивних закладів: багато людей прагнуть повернутися до звичних форм активного дозвілля, таких як спортивні змагання та тренування, збільшився попит на спортивні заклади;

- розвиток онлайн-спорту: під час карантину багато людей займалися спортом вдома за допомогою онлайн-тренувань, тому можливо, що ця тенденція буде продовжуватися і після кінця пандемії;

- збільшення популярності неklasичних форм активного дозвілля: під час карантину багато людей відкрили для себе нові способи активного дозвілля, такі як велосипедні прогулянки, скейтбординг, роликові ковзани та інші нестандартні форми активності, які можуть продовжувати бути популярними після кінця пандемії;

- зростання інтересу до природних об'єктів: багато людей під час карантину відкрили для себе близькі до природи місця, такі як парки, ліси, озера та інші місця для прогулянок та релаксу. Ця тенденція може продовжуватися і після пандемії [59].

В цілому, можна дійти висновку, що COVID-19 прискорив зміни в спортивному туризмі та активному дозвіллі та стимулював розвиток віртуальних форматів, розвитку особистості через зміну свідомості та розвитку внутрішнього туризму [14]. Та неможна не згадати етап сучасності, який також вніс свої корективи у галузь спортивного туризму та активного дозвілля, незважаючи на вплив пандемії.

Covid-19 та етап сучасності є двома різними аспектами розвитку спортивного туризму та активного дозвілля. В контексті спортивного туризму та активного дозвілля, етап сучасності можна розглядати як певний період часу, що

характеризується актуальними тенденціями розвитку цих галузей, а також новими технологіями, формами та видами активного відпочинку, які є доступними та привабливими для широкого загалу [4].

Основні тенденції розвитку спортивного туризму у сучасному світі наступні:

- розвиток екстремального спорту: у світі все більше людей віддають перевагу активному та екстремальному відпочинку, що зумовлює популярність подій, таких як веломарафони, скейтбординг та інші;

- екологічний туризм: люди стають все більш свідомими про екологічні проблеми та віддають перевагу екотуризму, що зумовлює розвиток спортивних заходів на природі;

- розвиток спортивних заходів на місцевому рівні: зростає популярність спортивних заходів на місцевому рівні, що дозволяє привернути туристів та розвивати спортивний туризм на рівні міст та регіонів;

- використання технологій: розвиток технологій дозволяє покращити організацію та безпеку спортивних подій, а також створювати нові можливості для туристів, наприклад, використання віртуальної реальності;

- розвиток спортивного туризму для здоров'я: зростає популярність спортивного туризму, який спрямований на поліпшення фізичного та психологічного здоров'я туристів, наприклад, заняття йогою, фітнесом, здоровим харчуванням та іншими засобами. Розвиток спортивного туризму для соціально вразливих груп: зростає популярність спортивного туризму для соціально вразливих груп, таких як люди з обмеженими можливостями, діти та молодь з низьким рівнем доходу та інші;

- розвиток спортивних турів зі здоровим способом життя.

Етап сучасності спортивного туризму та активного дозвілля можна охарактеризувати як період інтенсивного розвитку та диверсифікації цих видів туризму. Він характеризується зростанням популярності спортивних подій та змагань, зростанням інтересу до активного відпочинку та екстремальних видів спорту, а також використанням новітніх технологій у сфері спорту та туризму.

На цьому етапі спостерігається також зростання залучення іноземних туристів на спортивні заходи та змагання, розвиток спортивно-подієвого туризму та створення нових спортивних туристичних продуктів. Також значно зростає кількість спортивних об'єктів, які стають доступними для відвідувачів, і з'являються нові маршрути для активного відпочинку [4].

Загалом, етап сучасності спортивного туризму та активного дозвілля характеризується широким розмаїттям пропозицій та можливостей для людей, які бажають займатися спортом та відпочивати активно. Водночас, це створює нові виклики та завдання для розвитку туризму, пов'язані зі збереженням природи та створенням безпечних умов для відпочинку та змагань.

Узагальнимо основні тенденції спортивного туризму у сучасному світі (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Основні тенденції розвитку спортивного туризму у нашій сучасності

Зростання популярності	Спортивний туризм стає все більш популярним в світі, зростає кількість туристів, які займаються спортом під час відпочинку.
Розширення спектру видів спорту	Розширюється перелік видів спорту, які можна включити в туристичний продукт. На популярності набирають фітнес, йога, водний спорт, велосипедний спорт тощо.
Розвиток екотуризму	Екотуризм стає все популярнішим в спортивному туризмі, оскільки багато людей хочуть поєднати спорт з відвідуванням природних заповідників та парків.
Розвиток технологій	Застосування технологій у спортивному туризмі стає все більш поширеним, що дозволяє створювати більш ефективні туристичні продукти та забезпечувати безпеку туристів.
Відкриття нових маршрутів	З'являються нові можливості для спортивного туризму, оскільки створюються нові маршрути та об'єкти спортивного відпочинку в різних куточках світу.
Розвиток спортивного туризму відповідно до потреб ринку	Конкуренція на ринку туризму змушує розвивати спортивний туризм відповідно до потреб туристів, які шукають нові та незвичні форми відпочинку.

Зростання уваги до здорового способу життя	Спортивний туризм сприяє популяризації здорового способу життя, що стає важливим для багатьох людей у світі.
Розвиток співпраці між країни	Дружні відносини з країнами, сприяють популяризації країни для туристичної галузі

Джерело: систематизовано автором

Діджиталізація стала важливим фактором розвитку спортивного туризму та активного дозвілля в сучасному світі. Вона зросла зі зростанням використання смартфонів та комп'ютерів. Мобільні додатки та соціальні мережі надають туристам корисну інформацію про маршрути та події, а також можливість взаємодії з іншими туристами [53].

Діджиталізація також забезпечує зручний спосіб бронювання туристичних послуг, таких як проживання в готелі, оренда спортивного спорядження, квитки на події тощо. Крім того, спортивні заходи та події можуть проводитися в онлайн-форматі, що дає змогу людям з усього світу брати участь та насолоджуватися подіями.

Усі ці технологічні інновації роблять спортивний туризм та активний відпочинок більш доступними та зручними для всіх. Однак, важливо забезпечити безпеку [12].

З огляду на вище описану інформацією автор уклав таблицю 2.8 з основними аспектами діджиталізації спортивного туризму та активного відпочинку.

Таблиця 2. 8

Основні аспекти діджиталізації спортивного туризму та активного дозвілля

Аспекти	Опис
Електронна реєстрація та бронювання	Клієнти можуть забронювати квитки та місця на заходах онлайн через веб-сайти, додатки або спеціальні платформи.
Маршрутизація та навігація	астосунки та гаджети допомагають користувачам зорієнтуватися на маршруті, показують точне місцезнаходження, планують оптимальний маршрут та навіть попереджають про небезпеку.
Технічне забезпечення	Компанії розробляють та впроваджують нові технології, такі як дрони, GPS-трекери, сенсори та інші, для поліпшення якості та безпеки проведення активних заходів.
Аналітика та статистика	Компанії збирають та аналізують дані про клієнтів, їхні переваги та потреби, а також про ринок та

	конкуrentів, щоб покращити якість послуг та збільшити прибуток.
Електронний маркетинг	Компанії використовують соціальні мережі, електронну пошту та інші онлайн-інструменти для реклами та просування своїх послуг серед потенційних клієнтів.
Онлайн-освіта	Веб-семінари, онлайн-курси та інші електронні форми навчання стають все популярнішими серед людей, що хочуть збільшити свої знання та навички у спортивному туризмі та активному відпочинку.

Джерело: систематизовано автором, за матеріалами [12,53]

Таким чином, можна стверджувати, що за останні кілька років спортивний туризм та активний відпочинок пройшли через значні зміни, які включають зростання популярності внутрішнього туризму, зміни форматів та збільшення популярності віртуального спортивного туризму, розвиток екотуризму та зростання популярності активного відпочинку та спорту. Пандемія Covid-19 стимулювала розвиток віртуальних форматів та внутрішнього туризму, а також сприяла діджиталізації туристичної сфери в цілому. Можна сказати, що сучасний спортивний туризм та активний відпочинок поєднують у собі традиційні способи дозвілля з інноваційними технологіями, які забезпечують доступ до різних видів спорту та активного відпочинку, і ця тенденція вже прогресує.

2.3. Проблеми і перспективи організації спортивного туризму та активного дозвілля

Організація спортивного туризму та активного дозвілля займається плануванням та проведенням подорожей для задоволення спортивних інтересів та активного стилю життя, які можуть включати різні види спорту. Для успішної організації потрібен досвід та знання в області спорту та туризму, а також уважне врахування факторів безпеки, технічного обладнання, віку та рівня підготовки учасників і погодних умов [12]. Для успішної організації спортивного туризму та активного дозвілля, необхідно мати як мінімум наступні ресурси:

- висококваліфікований персонал, який має досвід в організації та проведенні спортивних туристичних заходів;

- відповідне технічне обладнання, яке дозволить забезпечити безпеку та комфортність учасників під час подорожі;
- планові маршрути та програми, які відповідають потребам та інтересам учасників;
- правильна комунікація з учасниками, яка дозволить повідомляти про зміни в програмі, допомогти у разі проблем, запевнити про безпеку та дізнатися про думки та інтереси учасників;
- розуміння й уважне ставлення до екологічних аспектів та етики поведінки в природі.

Організація спортивного туризму та активного дозвілля може мати значний вплив на економіку регіону та збільшувати туристичний потенціал [1]. Зокрема, спортивний туризм може сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема, готелів, ресторанів, магазинів зі спортивними товари та послугами. Крім того, це може привернути більше туристів до регіону, що збільшить його популярність та розвиток. Однак, варто зазначити, що організація спортивного туризму та активного дозвілля може мати і негативні наслідки, зокрема, вплив на екологію та природу. Тому, при плануванні та здійсненні подібних заходів, необхідно дотримуватися принципів екологічної та соціальної відповідальності, мінімізувати негативний вплив на природу та забезпечувати безпеку учасників та місцевих жителів. Взагалі, спортивний туризм та активне дозвілля є важливими компонентами туризму, які можуть забезпечити більш активний та цікавий відпочинок, покращити фізичну підготовку та самопочуття, а також стимулювати розвиток місцевих громад та економіки. Однак, варто пам'ятати про важливість відповідального та екологічного підходу при їх організації та здійсненні. Крім екологічних та соціальних аспектів, організація спортивного туризму та активного дозвілля також потребує певного рівня організації та безпеки. Наприклад, необхідно забезпечити безпечні умови для участі у різних видів спорту та розваг, а також мати досвідчену команду працівників, яка зможе керувати заходами та відповідати на непередбачені ситуації.

Також варто пам'ятати про необхідність планування та розробки програм подій з відповідною документацією та ліцензіями. Наприклад, для здійснення ряду активних видів спорту, таких як скелелазіння, сплав на каяках або заняття парашутним спортом, може знадобитися спеціальне дозвілля та страхівка [9]. Також слід зазначити, що успішна організація спортивного туризму та активного дозвілля потребує залучення великої кількості різноманітних ресурсів, таких як фінансові, людські та матеріальні ресурси. Тому, плануючи подібні заходи, необхідно враховувати витрати та можливості, а також розвивати партнерські відносини з місцевими органами влади, туристичними компаніями та іншими зацікавленими сторонами.

Організація спортивного туризму в Європі є важливою галуззю, яка забезпечує як місцевому населенню, так і туристам можливість займатися різноманітними видами спорту в прекрасних природних умовах. Європа пропонує безліч видів спорту, які можуть бути доступні для туристів:

- гірськолижні курорти,
- велосипедні тури,
- сплави на каяках,
- скелелазіння,
- піші прогулянки, та банато інших.

Більшість країн Європи мають розвинену спортивну інфраструктуру, таку як спортивні майданчики, тренажерні зали, пішохідні та велосипедні доріжки, а також хороші готелі та ресторани для туристів.

Організація спортивного туризму в Європі часто підтримується державою та місцевими владами, які створюють різноманітні програми та заходи для приваблення туристів. Наприклад, в Австрії та Швейцарії є багато гірськолижних курортів, які підтримуються державою та приваблюють туристів з усього світу. У Франції, Німеччині та Італії є багато велосипедних турив, які пропонують туристам пройти через найкрасивіші місця країни. [38]

У деяких країнах Європи також існують спеціалізовані компанії, які спеціалізуються на організації спортивного туризму та активного відпочинку. Вони

надають послуги з навчання, оренди спортивного обладнання та організації туристичних маршрутів. Загалом, організація спортивного туризму в Європі є дуже розвиненою галуззю, яка має великий потенціал для подальшого зростання. Вона забезпечує можливість для туристів займатися улюбленими видами спорту в прекрасних природних умовах, де вони можуть насолоджуватися красою краєвидів та відчувати підвищену дозу адреналіну.

Проте, також важливо звернути увагу на відповідальність туристів і організаторів спортивних заходів щодо збереження природи та довкілля. Надмірне використання природних ресурсів та забруднення природних місць може негативно позначитися на навколишньому середовищі, а також на місцевому населенні та туристичній індустрії. Тому організатори спортивного туризму повинні дотримуватися екологічних стандартів та забезпечувати безпеку та комфорт для туристів. [45]

Загалом, організація спортивного туризму в Європі є важливою галуззю, яка має великий потенціал для подальшого розвитку та приваблення туристів з усього світу. Вона надає можливість для любителів активного відпочинку насолоджуватися красою природи та займатися улюбленими видами спорту, та допомагає підтримувати розвиток туризму в країнах Європи. [52]

Крім того, спортивний туризм є важливим елементом розвитку місцевих економік, оскільки залежно від масштабу інфраструктури та пропонованих послуг, він може забезпечувати значні прибутки для місцевих підприємств і туристичної галузі. Також спортивний туризм сприяє розвитку туристичних об'єктів, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення. Європейський спортивний туризм пропонує широкий спектр різних видів спорту, які можна займатися в різних місцевостях. Наприклад, гірськолижний туризм у Альпах, кайтсерфінг на Атлантичному узбережжі Франції, велосипедні маршрути в Голландії, каное на озерах Швейцарії та багато іншого. Також дуже популярним є екотуризм, який надає можливість туристам насолоджуватися красою природних ландшафтів та спостерігати за дикими тваринами. Загалом, спортивний туризм є однією з найпопулярніших форм туризму в Європі, яка надає можливість для

туристів займатися улюбленими видами спорту та насолоджуватися красою природи та культурних пам'яток. Також він сприяє розвитку місцевих економік та збереженню природних ресурсів [58].

Організація активного дозвілля в Європі, полягає у проведенні різних розважальних та пригодницьких активностей, які можуть бути як на воді, так і на суходолі. Основними видами активностей є плавання, водні види спорту, туризм, кемпінг, риболовля, велосипедні тури, альпінізм та інші. Організація активного дозвілля має наступні ключові переваги: забезпечує можливість відпочинку від рутини, зайняття улюбленими видами активностей, знайомство з новими місцями та людьми, поліпшення фізичного та психологічного здоров'я. Деякі з прикладів активного дозвілля в Європі включають каякінг в Хорватії, пішохідні тури в Альпах, велосипедні маршрути в Нідерландах, рафтинг на Арді, екскурсії до історичних місць в Римі та Парижі, та багато інших. Активне дозвілля є досить популярним серед туристів в Європі, особливо серед молоді та сімей з дітьми, які шукають активностей, щоб провести час разом. [68]

Екотуризм також є популярною формою активного дозвілля в Європі, оскільки надає можливість дізнатися більше про місцеву природу та допомагає зберігати довкілля. Наприклад, екскурсії на велосипеді в Ірландії, які пропонують відвідувати природні заповідники та озера, де можна побачити різноманітну фауну та флору, або піші екскурсії в Норвегії, де туристи можуть побачити вражаючі пейзажі Фьордів, відвідати водоспади та високогірні озера [69].

Організація активного дозвілля в Європі зазвичай відбувається через туроператорів або різноманітні агенції подорожей, які пропонують пакетні тури з різними видами активностей, які можуть бути підібрані відповідно до інтересів та побажань туристів.

Окрім того, у Європі існують також різноманітні спортивні клуби та асоціації, які спеціалізуються на різних видах спорту та активностей, і допомагають організувати змагання та інші події.

На даний вже вже і активне дозвілля в Європі також може бути організоване самостійно, зокрема, шляхом взяття напрокат спорядження, автомобіля або велосипеда, та вибору власного маршруту.

Розглянемо приклади різноманітних видів активностей, які можуть бути включені в організацію активного дозвілля в Європі, наведені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Приклади різноманітних видів активностей

Вид активності	Місце проведення
Плавання	Греція, Іспанія
Рафтинг	Австрія, Швейцарія
Каякінг	Хорватія, Ірландія
Водні види спорту	Франція, Італія
Велосипедні тури	Нідерланди, Данія, Чехія
Альпінізм	Франція, Італія, Швейцарія
Екотуризм	Ірландія

Джерело: систематизовано автором за матеріалами [68,69].

Хоч і організація спортивного туризму та активного дозвілля в Європі має дуже хороші перспективи для організації та розвитку, вона також стикається з деякими проблемами, серед яких можна виділити:

Екологічні проблеми. Зростаюча кількість туристів, особливо в гірських регіонах, може призвести до забруднення навколишнього середовища та знищення дикої природи.

Проблеми безпеки. Спортивні туристи та активні відпочивальники залежно від виду діяльності можуть бути підвищеному ризику, що може призвести до травм або навіть смерті.

Недостатня розвиненість інфраструктури. Деякі регіони Європи не мають достатньої кількості спеціалізованих готелів, кемпінгів, ресторанів, станцій прокату обладнання та інших необхідних послуг для забезпечення комфортного перебування туристів.

Висока цінова політика. Деякі види спортивного туризму та активного дозвілля, особливо якщо вони потребують спеціального обладнання, можуть бути досить дорогими для відпочивальників [38].

Проблеми з правовими та адміністративними процедурами. Залежно від країни та виду діяльності, можуть бути необхідні спеціальні дозволи та страхування, що може призвести до складнощів у організації туру або підвищення витрат.

Сезонність. Деякі види спортивного туризму та активного дозвілля, такі як лижний спорт або водні види спорту, можуть бути доступні лише протягом обмеженого періоду часу, що може призвести до збитків для бізнесу та обмеження можливостей для туристів.

Організація спортивного туризму в Україні також є досить розвиненою галуззю туризму, яка має великий потенціал для подальшого розвитку. Україна приваблює туристів з усього світу своїм різноманітним ландшафтом, багатим культурним спадщиною та неповторною природою [17].

Серед популярних видів спортивного туризму в Україні можна виділити:

- гірські походи в Карпатах та на Кримських горах;
- скелелазіння та альпінізм на високогірних вершинах;
- велотуризм на веломаршрутах відповідної складності;
- водний туризм (водний сплав на каное, рафтинг, каякінг) на річках та озерах;
- спортивні змагання з орієнтування на природних теренах;
- зимовий спорт (гірськолижний туризм, скандинавська хода, ковзання та ін.).

Україна також має багато спортивних клубів, які пропонують організовані тури та тренування для тих, хто бажає займатися спортивним туризмом [17]. Для організації та проведення спортивного туризму в Україні діють спеціалізовані туроператори та гірськолижні курорти, які пропонують повний спектр послуг для туристів.

Також, український спортивний туризм має потенціал для подальшого розвитку шляхом використання новітніх технологій та підвищення рівня професійної підготовки фахівців у цій галузі [18].

Крім того, український спортивний туризм може сприяти підвищенню рівня здоров'я та фізичної активності населення, а також забезпечити розвиток сільського

туризму та інших видів туризму в регіонах, де знаходяться об'єкти для спортивного туризму [29].

Розглянемо етапи організації спортивного туризму в Україні (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Етапи організації спортивного туризму в Україні

Етап	Опис
Підготовка до подорожі	Включає в себе вибір маршруту, розробку програми, відбір учасників, планування маршруту, підготовку необхідного спорядження, медичних засобів і продуктів харчування
Проведення подорожі	Включає в себе організацію перевезень, розміщення, харчування, виконання програми туру, забезпечення безпеки, здоров'я та дотримання правил екології
Повернення з подорожі	Включає в себе аналіз та оцінку результатів туру, звітування перед клієнтами, вдосконалення програми та організації подібних турів у майбутньому

Джерело: систематизовано автором, за матеріалами [12,30]

Крім того, організація спортивного туризму в Україні також може включати в себе різноманітні види спорту, наприклад: наведено у таблиці 2.11

Таблиця 2.11

Види спорту в організації спортивного туризму в Україні

Види	Опис
Пішохідний туризм	Включає в себе прогулянки та походи в горах, лісах, на плато та інших важкодоступних місцевостях
Гірський туризм	Включає в себе високогірні відрядження зі скелелазінням, альпінізмом, гірськими льодолазанням та іншими видами активного відпочинку в горах
Водний туризм	Включає в себе каякінг, веслування, рафтинг та інші види спорту на воді Велотуризм Включає в себе велопоход

Джерело: систематизовано автором, за матеріалами [49]

Організація активного дозвілля в Україні теж має хороші перспективи, оскільки країна має великий потенціал для розвитку туризму та активного відпочинку, серед яких зазначимо такі перспективи:

Природні ресурси. Україна має різноманітну природну красу, яка створює чудові умови для різних видів активного відпочинку, таких як гірські лижі, велосипедний туризм, туризм на конях, водні види спорту і т.д. [12].

Культурна спадщина. Україна має багату культурну спадщину, таку як замки, фортеці, музеї та інші історичні пам'ятки, що можуть приваблювати туристів з усього світу. [69]

Розвиток інфраструктури. Україна активно розвиває туристичну інфраструктуру, яка створює умови для зручного та комфортного перебування туристів. Наприклад, будуються нові готелі, ресторани, кемпінги, створюються нові туристичні маршрути.

Підвищення свідомості. Серед молоді відбувається підвищення свідомості про важливість здорового способу життя та активного відпочинку, що сприяє зростанню інтересу до спортивного туризму та активного дозвілля в Україні.

Розвиток технологій. Завдяки розвитку технологій, таких як мобільні додатки, соціальні мережі, туристичні портали, люди можуть з легкістю знайти інформацію про туристичні місця та послуги, що забезпечує зростання популярності активного відпочинку в Україні [12].

Крім того, в Україні існує ряд громадських організацій, спрямованих на розвиток активного дозвілля та туризму. Наприклад, Національна Федерація Туризму України (НФТУ) є найбільшою громадською організацією в Україні, що займається розвитком туризму та спортивного туризму. Також є інші організації, такі як Федерація альпінізму та скелелазіння України, Федерація велосипедного спорту України, Федерація туризму на воді тощо. [65]

Уряд України також підтримує розвиток туризму в країні. В 2019 році було створено Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, до компетенції якого входить розвиток туризму. Крім того, уряд впроваджує різні програми та проекти для підтримки розвитку туризму в Україні, зокрема програму «Big Construction» та програму «Готуймося до сезону!».

Україна має значний потенціал для розвитку активного дозвілля та спортивного туризму, особливо з урахуванням багатовидової природи та

різноманітних ландшафтів. За наявною інфраструктурою та природними умовами країна може конкурувати з іншими країнами, що активно розвивають ці напрямки туризму. Таким чином, перспективи розвитку активного дозвілля та спортивного туризму в Україні є досить високими.

Також у ході роботи було встановлено, що організація спортивного туризму та активного дозвілля в Україні зустрічається з деякими проблемами. Автор наводить деякі з них:

Недостатність інфраструктури. У багатьох регіонах України відсутній розвинений туристичний інфраструктурний потенціал. Бракує комфортних готелів, кемпінгів, гірськолижних трас, стежок для туризму та велосипедних маршрутів.

Проблеми з безпекою. Україна не займає лідируючі позиції у світі за безпекою туристів. Є ризики здоров'ю та життю при відвідуванні деяких туристичних об'єктів, а також з приводу недостатнього контролю над відвідувачами.

Недостатність кваліфікованого персоналу. У сфері організації спортивного туризму та активного дозвілля в Україні недостатньо кваліфікованих фахівців, які б могли забезпечити безпеку та комфорт туристів.

Відсутність відповідального підходу. Україна ще не створила чіткої системи відповідальності за надання туристичних послуг. Нерідко оператори турів не несуть відповідальності за безпеку та комфорт туристів.

Екологічні проблеми. Відвідування туристами економічним розвитком туризму. Бракує інвестицій.

Також важливою проблемою є низька рівень безпеки під час заняття активним дозвіллям та спортивним туризмом. Багато туристів та спортсменів не мають достатньої підготовки та досвіду в певних видах спорту, що може призвести до травм та інших небезпек. Крім того, не всі місцеві туристичні компанії та гідрометцентри мають достатню кваліфікацію та досвід для надання відповідних порад та інформації щодо безпеки під час заняття спортом [16].

Серйозною проблемою постає відсутність сприятливого законодавства щодо спортивного туризму та активного дозвілля. На даний момент не існує одного чіткого закону, який би регулював діяльність у цій сфері

Також в Україні недостатньою мірою популяризується спортивний туризм та активне дозвілля серед населення.

Ще одна проблема, з якою зіштовхуються організатори спортивного туризму та активного дозвілля в Україні - це відсутність достатньої кількості кваліфікованих інструкторів та гідів. Багато людей в Україні відчувають бажання займатися спортивним туризмом та активним дозвіллям, але часто вони не мають достатнього досвіду та знань, щоб робити це безпечно та ефективно [35]

Отже, на підставі аналізу проблем організації спортивного туризму та активного дозвілля в Україні, автором систематизовано їх у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Основні проблеми організації спортивного туризму та активного дозвілля в Україні

Основні проблеми	Опис
Недостатня розвиненість інфраструктури	Відсутність сучасних готелів, кемпінгів, тренажерних залів, спортивних майданчиків та іншої інфраструктури, необхідної для здійснення спортивного туризму та активного дозвілля.
Відсутність підтримки від держави	Недостатня фінансова підтримка з боку держави, відсутність законодавчої бази для розвитку спортивного туризму та активного дозвілля.
Недостатній рівень безпеки	Недостатня кількість кваліфікованих інструкторів, недостатній рівень знань учасників про можливі ризики під час занять спортом на відкритому повітрі.
Екологічні проблеми	Недостатній контроль за сміттєзвалищами, нерегулярне прибирання та збереження природних ресурсів.
Недостатній рівень освіти	Відсутність спеціалізованих шкіл та університетів, які підготовляють кадри для розвитку спортивного туризму та активного дозвілля.

Джерело: систематизовано автором.

Ці проблеми потребують комплексного підходу та вирішення на рівні держави, місцевих органів влади та самого суспільства.

Для вирішення проблем, пов'язаних з організацією спортивного туризму та активного дозвілля в Україні, можна запропонувати такі заходи:

- підвищення кваліфікації та навчання персоналу, який займається організацією спортивного туризму та активного дозвілля.

- покращення інфраструктури для розвитку спортивного туризму та активного дозвілля, зокрема будівництво готелів, ресторанів, спортивних об'єктів, велосипедних доріжок та ін.

- підвищення рівня безпеки та забезпечення страхування учасників спортивного туризму та активного дозвілля.

- залучення більшої кількості інвестицій для розвитку галузі.

- збільшення рекламного бюджету та популяризація спортивного туризму та активного дозвілля серед туристів.

- взаємодія з місцевими громадами та організаціями для покращення сприятливого середовища для спортивного туризму та активного дозвілля.

- введення регулювання та контролю за дотриманням правил безпеки та екологічних норм під час проведення спортивних заходів.

- підтримка та сприяння взаємодії між різними галузями, такими як туризм, спорт, освіта, наука, для забезпечення більш комплексного та інтегрованого розвитку спортивного туризму та активного дозвілля.

- залучення досвіду та експертизи з країн, де спортивний туризм та активне дозвілля розвинуто більше, для впровадження найкращих практик у практику організації заходів в Україні.

Також, неможна незгадати, що війна в Україні має серйозний вплив на туризм загалом. Протягом останнього року туризм в Україні зменшився на кілька мільйонів людей, що призвело до значного скорочення доходів з туризму та до втрат робочих місць. Війна в Україні створює серйозні проблеми в організації спортивного туризму та активного дозвілля [22].

Основні проблеми, які виникають у цій галузі через війну:

Недостатня безпека. Організація спортивних турів та активного відпочинку в регіонах, які знаходяться поблизу бойових дій, стає небезпечною для учасників. Загроза терористичних нападів, обстрілів та мін відлякує туристів від спортивних заходів, що впливає на дохідність туристичної галузі.

Обмеження доступу до територій. Військові дії призвели до обмеження доступу до багатьох спортивних майданчиків та місць відпочинку. Це впливає на популярність спортивних заходів та зупиняє дохідність туристичної галузі.

Недостатня розвиненість інфраструктури. Війна призвела до зниження розвитку інфраструктури для спортивного туризму та активного дозвілля. Більшість інвесторів відмовилися від інвестування в галузь, що може призвести до зменшення обсягів туристичних послуг та до втрат робочих місць.

Погіршення екологічної ситуації. Війна призвела до забруднення довкілля та руйнування природних ресурсів. Це вплинуло на можливість проведення спортивних заходів та активного відпочинку в певних регіонах.

Зменшення популярності. Війна призвела до зменшення популярності спортивного туризму та активного дозвілля в Україні серед туристів загалом у всіх регіонах.

Таким чином, підсумовуючи наведене, варто зазначити, що спортивний туризм та активний відпочинок є дуже важливими для людей, котрі прагнуть до здорового та активного способу життя. Також в цієї галузі є величезний потенціал для розвитку в Європі та Україні. Проте, існують проблеми, пов'язані зі стандартизацією, безпекою та екологією, які необхідно враховувати для ефективної організації спортивного туризму та активного дозвілля. Для досягнення цієї мети, необхідно використовувати передові практики та технології, підвищувати свідомість серед туристів та місцевих жителів щодо відповідального ставлення до природних ресурсів та збереження екосистем. Крім того, важливо підтримувати діалог між владою, туристичними компаніями та громадськістю для досягнення спільної мети - розвитку спортивного туризму та активного дозвілля.

Отже, дослідження у Розділі 2 показують, що спортивно-подієвий туризм, спортивний туризм та активне дозвілля є важливими напрямками розвитку туризму в Україні та в Європі. Завдяки організації подій, зокрема футбольних матчів, можна не тільки підвищити інтерес до країни та її культури, а й забезпечити стабільний розвиток туристичної галузі. Діджиталізація та використання онлайн-технологій дозволяють залучати більше людей до спортивних подій та туристичних

маршрутів, що підвищує їх популярність та може забезпечити стабільний розвиток галузі у майбутньому. Однак, необхідно враховувати проблеми та перспективи організації спортивних подій, які можуть стати ключовими факторами у розвитку туристичної галузі та підвищенні інтересу до культури країни. Незважаючи на труднощі, спортивний туризм і далі розвивається та зберігає свою актуальність та популярність навіть у складних умовах, а розвиток технологій дає нові можливості для розвитку цієї галузі. За останні роки характеризуються зростанням інноваційних елементів в спортивній діяльності та туризмі загалом. Виробники повинні знати потреби та очікування споживачів, динаміку попиту та рівень конкуренції. Використання інноваційних підходів і пропозицій може значно збільшити наповнення сфери туристичних послуг та розвивати туризм в цілому, що принесе внесок в економіку через створення конкурентного середовища та просування послуг на ринку.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРПРОДУКТУ В СЕГМЕНТІ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ ТА АКТИВНОГО ДОЗВІЛЛЯ

3.1. Авторська розробка турпродукту для любителів спорту та активного дозвілля

В умовах негативних змін на туристичному ринку, таких як геополітичні конфлікти, економічна криза та пандемія COVID-19, туристичні компанії повинні шукати нові шляхи для збереження та підвищення своєї конкурентоспроможності. Зокрема, важливо розвивати інноваційні форми туризму, які забезпечують не тільки нові можливості для туристів, але й сприяють підвищенню рівня конкуренції на ринку турпослуг. Застосування інноваційних технологій та форм організації спортивного туризму та активного дозвілля може допомогти туристичним компаніям залучати нових клієнтів та забезпечити їм високий рівень туристичного досвіду. Крім того, розробка інноваційних турпродуктів може допомогти туристичним компаніям адаптуватися до змін у вимогах туристів та підвищувати їх задоволення від подорожей [43].

Зважаючи на те, що це індивідуальна авторська робота, що потребує планування та організації, автор виділив кілька кроків для створення інноваційного авторського туру для любителів спортивного туризму та активного дозвілля [11]:

- визначити цільову аудиторію туру: любителі пішохідних походів, велосипедисти, альпіністи тощо;
- визначити тематику туру: наприклад, гірський туризм, велотуризм, водний туризм, екологічний туризм тощо;
- обрати місце проведення туру: важливо врахувати доступність місця для учасників, ступінь складності маршруту, можливість надання допомоги у разі надзвичайних ситуацій;
- створити програму туру, включаючи в себе: маршрут, перебування в ночівлях, харчування, розваги та інші додаткові можливості для учасників;

- підібрати відповідний транспорт для перевезення учасників до місця проведення туру, а також для перевезення їх під час туру;
- провести попередній огляд маршруту туру та оцінити всі можливі ризики;
- забезпечити інформаційну та технічну підтримку учасників під час туру;
- забезпечити безпеку учасників під час проведення туру;
- організувати послуги професійних інструкторів та гідів для підтримки учасників під час туру;
- забезпечити зручний та комфортний перебіг туру з метою задоволення потреб учасників та їхньої позитивної зворотної зв'язку;

Так як, в сучасному світі зростає увага до екології та збереження природи, а також до здорового способу життя та активного відпочинку, автор вирішив зробити інноваційний підхід до еко-туру, який поєднує екологічні заходи (Додаток Е) та активності на природі, що може стати популярним серед любителів активного дозвілля [47].

Отже, для розробки авторського туристичного продукту визначено елементи для любителів активного відпочинку в Україні.

Аудиторія: любителі пішохідних турів, екстримального туризму та проживання в наметах.

Тематика туру: гірський туризм, екологічний туризм, екстримальний туризм.

Місце проведення: Українські Карпати.

Транспорт: Mercedes Sprinter

Тривалість туру: 3 днів

Розглянемо розроблений автором план маршруту еко-туру для любителів активного дозвілля в Україні на 3 дні, що представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Тема: «Еко кемпінг в Карпатах»

День	Подія	Опис проведення події	Час
1.	Приїзд до національного Карпатського парку	Екскурсія по Карпатському національному парку	11:00-13:00
	Екскурсія до водоспаду Шипіт	водоспад Шипіт, який знаходиться на гірській річці Прут.	13:00-14:00
	Обід	Обід в місцевому ресторані «Над Прутом» де подають страви з місцевих продуктів.	14:00-15:00
	Прогулянка до пункту кемпінгу та оселення	Лісний маршрут до пункту кемпінгу "Зелений Яр", розташований на березі річки Прут, в селі Яблуниця. Тут є наметове містечко, зона для барбекю, душі, туалети та інші зручності.	15:00-19:00
	Вечеря	Вечеря біля вогнища, з можливістю приготувати їжу на відкритому повітрі.	19:00-20:00
День 2	Ранкова йога та вправи на природі	Кемпінг	7:00-8:00
	Сніданок	Сніданок в кемпінгу	8:30-9:30
	Розваги	Каякінг на озері	10:00-12:00
	Пікнік на березі озера	Гірське озеро	12:00-13:00
	Вправи на виживання в лісі	Кемпінг	14:00-15:00
	Вечеря	Вечеря в місцевому кафе «Family»	19:00-20:00
День 3	Ранкова йога - вправи	Кемпінг	8:30-9:30
	Сніданок	Кемпінг	10:00-11:00
	Екскурсія до озера	Екскурсія до гірського озера Синевир.	11:00-13:00
	Розваги	Рафтинг на озері	13:00-14:30
	Обід	Обід в місцевому кафе «Павліна»	14:30-15:30
	Повернення	Повернення до місця відправлення	17:30-19:30

Джерело: складено автором.

Склад групи: 10 туристів + 2 екскурсоводи-провідники (+ 1 водій).

Автобус: Mercedes Sprinter 412

Проживання: Кемпінг «Зелений Яр»

Харчування: 2 сніданки, 2 обіди, 1 пікнік, 3 вечери

Експерсії та розваги: Експерсія по Карпатському національному парку, експерсія до водоспаду Шипіт, прогулянка лісом, прогулянка до гірського озера, каное та каякінг на озері, експерсія до озера Синевир.

Укладений автором кошторис до туру «Еко-кемпінг в Карпатах» представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Кошторис до туру «Еко-кемпінг в Карпатах»

№	Статті витрат	Сума, грн
1.	Заробітна плата екскурсоводів	2000,00 x 2 = 4000 грн
2.	Транспортні послуги (Mercedes Sprinter 412, 18 осіб)	3000,00 грн
3.	Вартість квитків + проведення експерсії + прокат спорядження	1 500, 00 грн
4.	Харчування туристів + 2 провідників (за період подорожі 3 дні) 2 сніданки x 150 грн x кількість осіб 2 обіди x 240 грн x кількість осіб 1 пікнік x 80 грн x кількість осіб 3 вечері x 250 грн x кількість Усього:	2x150x12=3600 2x240x12=5160 1x80x12= 960 3x250x12= 9000 18 720
5.	Проживання туристів і супроводжуючих	2x 30 x 12 = 720 грн
6.	Страхування туристів	120 x 10= 1200 грн
7.	Собівартість туру	29 140 ,00 грн
8.	Прибуток (10%)	2914,00 грн
9.	Загальна ціна туру ЄСВ 22% від загальної вартості	32 054, 00 грн 7 051,88 грн
10.	Вартість туру Ціна путівки на 1-го туриста	39 105,88 грн 3 910,58 грн

Джерело: систематизовано автором

Інноваційність такого туру полягає в тому, що програма включає не лише активності на природі, але й екологічно-освітні заходи, які допоможуть учасникам зрозуміти важливість екології та природи в нашому житті.

Ось деякі екологічно-освітні заходи, що включені до туру:

- прогулянка в лісі з проведенням лісового експерименту, такого як, визначення видів дерев за листям, навчання розрізняти види грибів та трав, спостереження та обліку флори та фауни;

- проведення лекцій про екологію та довкілля від місцевих експертів, які поділять свої знання та досвід;
- колективне збирання сміття на лісових ділянках, де проводиться еко-туризм. Це допоможе підтримувати чистоту та зберігати природне середовище;
- навчання технологій енергоефективності та використання відновлюваної енергії - показати, як заощаджувати енергію в кемпінгу, використовуючи сонячні панелі, вітряні турбіни та інші технології

Складений авторський тур є інноваційним завдяки тому, що містить інноваційні елементи, такі як використання каякінгу та рафтингу як виду активного відпочинку, а організація пікніків у горах та на берегах річок дозволить насолодитися природою і подарувати новий досвід. Тур також передбачає проживання у кемпінгу (Додаток Є) екскурсійну програму, яка включає відвідування національного парку, де учасники зможуть побачити унікальні природні об'єкти, дивовижні ландшафти та познайомитися з місцевими традиціями та культурою. Цей продукт пропонує не тільки спортивні завдання, а й дає можливість збагатити свої знання про природу та історію Карпатського регіону. Туроператори пропонують різноманітні опції та послуги, включаючи транспортування, проживання, харчування, оренду спорядження тощо. Крім того, тур є індивідуальним і гнучким, що дозволяє адаптувати його до потреб і побажань клієнтів.

Таким чином, автор пропонує напрями використання інноваційних форм організації спортивного туризму та активного дозвілля. Відповідно, формування продуктових інновацій для туристичних фірм. Інновації сприяють залученню більшої кількості туристів, збереженню природних ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля. Інноваційні тури, які створюються з урахуванням потреб і побажань клієнтів, можуть підвищити рівень задоволеності туристів і створити нові можливості для розвитку туристичного бізнесу. Також важливо забезпечити безпеку туристів і дотримуватися принципів екологічного туризму, щоб забезпечити сталий розвиток туризму в країні.

3.2. Комплекс маркетингових заходів з просування авторського туру

Комплекс маркетингових заходів в спортивному туризмі та активному дозвіллі повинен бути спрямований на привертання уваги туристів та збільшення числа людей, які зацікавлені у спортивному відпочинку та активному дозвіллі. Для цього можна використовувати різноманітні стратегії та інструменти, такі як організація спортивних змагань, залучення впливових осіб, цифровий маркетинг, співпраця з місцевими громадами та участь у виставках [8].

Автор створив свою концепцію для просування авторського туру для любителів спортивного туризму «Гірський туризм у Карпатах». Отже автору потрібно визначити та розробити:

Цільова аудиторія. Молоді та активні люди віком 18-40 років, які люблять подорожувати та активно проводити час. Аматори гірського туризму та екстремальних видів спорту. Люди, які шукають нові враження та відпочинок в природі.

Підготовка контенту. Створити привабливий лендінг, де будуть представлені всі деталі туру та якість послуг, а також привернути увагу потенційних клієнтів. Підготувати фото та відео про тур та його атракції, розмістити у соціальних медіа платформах, таких як Facebook, Instagram і YouTube.

Підготувати блог-статті на тему "Якість туру" та "Незабутні враження від Карпатського туру". Провести прямі трансляції в соціальних мережах з місць, де проходять екстремальні види спорту

Рекламні заходи. Зробити розсилку електронних листів клієнтам та партнерам. Рекламувати тур на сайтах, присвячених подорожам та спортивному туризму.

UkraineTravelNews.com - сайт зі статтями про туризм в Україні, в тому числі спортивний туризм.

Vgorah.com.ua - сайт про гірський туризм в Україні з інформацією про маршрути, обладнання та інше.

ActiveUkraine.com - сайт з пропозиціями про спортивні тури в Україні.

Ture.ua - сайт зі статтями про туризм в Україні та інші країни, включаючи інформацію про спортивний туризм.

Lviv.travel - сайт туристичного інформаційного центру Львова з інформацією про різноманітні тури, включаючи спортивні.

Зробити розміщення банерів на сайтах з великою кількістю відвідувань. Провести промо-акції в соціальних мережах, де можна розігрувати подарунки або знижки на тур.

Партнерство. Укласти партнерську угоду з місцевими готелями, ресторанами, виробниками сувенірів та іншими підприємствами, які можуть забезпечити клієнтам додаткові послуги та знижки. Такі як: готель «Буковина», готель «Зелений Гай», готель «Карпатська Вежа», готель «Верховина», ресторан «Гуцульська садиба», ресторан «Козацька Ватага» та ресторан «Водограй». Партнерство з туристичними агентствами та туроператорами:

- «Карпатські тури» (<https://karpaty-tour.com/>)
- «Імпреза Тур» (<https://impreza-tour.com.ua/>)
- «Альпініст» (<http://alpinist.com.ua/>)
- «Арголіс Тур» (<https://argolistravel.com.ua/>)
- «Єврокарпати» (<https://eurokarpaty.com.ua/>)

Використання інфлюенсерів. Залучити відомих людей, які підтримують спортивний дух та природу, до співпраці з компанією. Вони можуть опублікувати фото і відео на своїх соціальних мережах про той час, коли вони брали участь в вашому турі. Автор виділив деякі з них: Андрій Малишко (@andriy_malishko) – засновник туристичного блогу «Треккінг Україна» та активний відвідувач Карпат.

Ігор Петренко (@retrenkoigor) – популярний блогер та фотограф, який часто подорожує по Карпатах та іншим місцям України.

Марія Безгінко (@mariabezghinka) – відома українська альпіністка та спікерка TEDxKyiv.

Маркіян Матюк (@marcyjan) – популярний телеведучий, який часто подорожує та відвідує цікаві місця по всій Україні.

Іван Федоров (@fedorov_ivan_) – український фотограф та підприємець, який часто подорожує та робить фотографії природи Карпат.

Автором висвітлено комплекс маркетингових заходів для просування авторського тур продукту в спортивному туризмі у Карпатах [18]. Цей комплекс включає в себе створення візуальних матеріалів, таких як фото і відео, розміщення реклами на соціальних мережах та туристичних сайтах, організацію спеціальних заходів та знижок для приваблення клієнтів, роботу з інфлюенсерами та блогерами спортивного туризму, а також співпрацю з місцевими готелями, ресторанами, туристичними агентствами та туроператорами.

Також автор вирішив виділити окрему стратегію просування свого авторського туру для любителів активного дозвілля, для туру «Еко кемпінг в Карпатах» [13]. Сам комплекс маркетингових заходів ідентичний попередньому, проте має деякі відмінності:

- вікових обмежень немає;
- потрібно додати в соц мережі та сайти красиві фото та відео з туру з хештегами про еко-туризм та природу. Додати опис до кожного посту, щоб надихнути людей доєднатися до туру та зберегти природу;
- залучити до соціально відповідальних ініціатив, таких як «Чисте довкілля» та «Зелена Україна». Взяти участь у благодійних заходах, щоб зібрати кошти на охорону довкілля та використати ці кошти для розміщення реклами про тур.
- Залучити інфлюенсерів та блогерів, для популяризації туру, таких як:
  - @ecotourism_ukraine – інфлюенсер, який присвячує свій профіль еко туризму в Україні та популяризації екологічних принципів.
  - @geon_m – блогер, який подорожує Україною та показує найкрасивіші місця країни, зокрема гори та національні парки.
  - @ukraineoutdoor – блогер, який ділиться фотографіями та відео з активного відпочинку в Україні.
  - @traveler.ua – блогер, який ділиться своїми подорожами та досвідом з відпочинку в Україні та за кордоном, зокрема, з еко туризмом та гірським туризмом.

@*adventurer.com.ua* – блогер, який подорожує Україною та показує різноманітні місця для активного відпочинку, зокрема, гірський туризм та еко туризм.

Налагодити співпрацю з українськими компаніями:

- «Eco-Tour Ukraine» - <http://www.ecotour.com.ua/>
- «Carpathian Touristic Center» - <https://ctc-tour.com/>
- «Ukraine Eco Tours» - <https://ukraineecotours.com/>
- «Ecoexpeditions Ukraine» - <http://ecoexpeditions.com.ua/>
- «Green Travel» - <http://www.greentravel.com.ua/>
- «Tourclub» - <https://www.tourclub.com.ua/>
- «Green Tours» - <http://www.greentours.com.ua/>
- «Eco Land» - <https://eco-land.com.ua/>
- «Karpaty Explorer» - <https://karpaty-explorer.com/>

Ці компанії пропонують різні види еко-туризму в Україні, включаючи кемпінг, піші прогулянки, каякінг, сплави на байдарках та багато іншого.

Розглянемо рівень важливості факторів маркетингу в туризмі (таблиці 3.3).

Таблиця 3.3

Важливість факторів маркетингу у туризмі

Фактор	Важливість
Конкуренція	Висока
Залучення нових клієнтів	Висока
Утримання клієнтів	Висока
Брендінг та імідж	Висока
Реклама та просування	Висока
Забезпечення безпеки туристів	Висока
Використання соціальних мереж	Висока
Маркетингові дослідження	Висока
Співпраця з місцевою владою	Середня
Взаємодія зі ЗМІ	Середня
Співпраця з тур фірмами та турагентами	Середня

Джерело: систематизовано автором

Ця таблиця показує важливість різних факторів маркетингу в туризмі. Найважливішими факторами є конкуренція, залучення та утримання клієнтів,

брендінг та імідж, реклама та просування, якість послуг, забезпечення безпеки туристів та підвищення продажів. Дослідження ринку та рекламні кампанії допомагають залучати нових клієнтів та зберігати існуючих.

Окрім цього, для кращої маркетингової ефективності, автор розробив медіа – план, представлений у таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Медіа - план для просування тур продукту

Медіа	Тип медіа	Мета	Бюджет
Facebook/Instagram	Соціальна мережа	Привернення уваги та реклама туру	\$250
Youtube	Відеохостинг	Привернення уваги та реклама туру	\$500
Блог-статті	Контент-маркетинг	Привернення уваги та реклама туру	\$700
Прямі трансляції	Соціальна мережа	Розширене бачення про тур та реклама туру	\$600
Розсилка електронних листів	Email-маркетинг	Розробка іміджу, запрошення на заходи та реклама туру	\$200
Реклама на сайтах (Google Ads)	Онлайн реклама	Розробка іміджу, привертання уваги до туру	\$700
Банерна реклама	Онлайн реклама	Привернення уваги та реклама туру	\$700
Партнерство з готелями, ресторанами, виробниками сувенірів	Партнерство	Забезпечення клієнтів додатковими послугами та знижками	\$900
Партнерство з туристичними агенствами та туроператорами	Партнерство	Ефективне просування товарів та послуг	\$900

Джерело: систематизовано автором

Усього бюджет на просування тур продукту складає \$5 450. Важливо зазначити, що цифри можуть коливатись, зважаючи на бажане охоплення та терміни реклами. Плануючи медіа кампанію, важливо враховувати особливості кожного каналу комунікації та вибирати формат реклами, що найбільше підходить для цільової аудиторії. Наприклад, для молодих людей можна обрати рекламу в Instagram, для любителів активного відпочинку – в YouTube, а для людей середнього віку - в Google Ads та Facebook.

Існує також кілька способів, для безкоштовного рекламування свого продукту в інтернеті, автор виділяє декілька з них:

- розміщувати фото та відео на сторінці у соціальних мережах;
- розмістити тур продукт на безкоштовних онлайн платформах;
- фото та відгуки клієнтів;

Таким чином, важливість комплексу маркетингових заходів для ефективного просування авторського туристичного продукту є дуже високою. Використання соціальних медіа для просування продукту, таких як Facebook та Instagram та ін., є ефективним методом залучення нових клієнтів. Партнерство з іншими компаніями, які пропонують туристичні послуги, дозволяє спільно створювати пакетні пропозиції та залучати більше клієнтів. Крім того, співпраця з готелями та ресторанами може допомогти в розширенні пакетних пропозицій, включаючи проживання та харчування. Не менш важливим є постійне вдосконалення та розвиток продукту, враховуючи відгуки та пропозиції клієнтів. Такий комплекс маркетингових заходів допоможе зберігати стабільну клієнтську базу та приваблювати нових клієнтів до туристичного тур продукту.

ВИСНОВКИ

У результаті опрацювання отриманих результатів кваліфікаційного дослідження та у відповідності до поставленої мети і завдань, автор дійшов таких висновків.

1. Спортивний туризм в Україні є складовою національної системи оздоровлення населення, адже передбачає зміцнення фізичного і морального здоров'я суспільства, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини через залучення її до фізичної рухової активності, змагань з різних видів спортивного туризму та форм активного відпочинку. Популярними формами спортивного туризму є організація спортивного туристського походу, туристичні табори, туристські зльоти і змагання, експедиції та ін. Близькими за сутністю до спортивного туризму є спортивно-оздоровчий, рекреаційний туризм, активний туризм, екстремальний туризм, сутність яких та їхні відмінності було розкрито автором відповідно до таких критеріїв: мета, форми проведення, види діяльності» функції. Аналіз засвідчив, що спортивний, спортивно-оздоровчий та рекреаційний туризм до певної міри є синонімами, оскільки мають спільний вид діяльності – туристські походи, спорт і допоміжні види туристичної діяльності. Відрізняються вони за функціями. Спортивно-оздоровчий туризм має рекреаційну складову, в той час, як у спортивному туризмі увага акцентується саме на участі туристів у різних видах спорту.

Об'єднує їх концептуальна основа, а саме принципи організації спортивного туризму та активного дозвілля. Автором охарактеризовано такі принципи: складового підходу до організації спортивного туризму; сполучення туризму, краєзнавства та екології; поступового освоєння навколишнього світу: від краєзнавства до країнознавства; самоврядування туристичної групи; активного дозвілля, які взаємодоповнюють один одного і сприяють реалізації виховання всебічно розвиненої особистості засобами спортивного туризму та активного відпочинку.

2. Вивчення історії розвитку спортивного туризму та активного дозвілля дозволило систематизувати її та виокремити кілька етапів їх історичного поступу. Перший період охоплює найдавніші часи до середини ХІХ ст., коли туризм почав активно розвиватися. Другий період – це зародження організованих форм туризму в період перед Першою світовою війною. Третій етап охоплює період індустріалізації (з 1918 р. – до кінця Другої світової війни). Четвертий період пов'язаний з повоєнними роками (з 1945 р.) і стрімким розвитком масового туризму. П'ятий період – сучасність, що характеризується динамічним розвитком різних видів спортивного туризму (альпінізму, гірського, пішого, водного, автомобільного, гірськоколижного, велотуризму та ін.).

3. Аналіз сучасного стану розвитку спортивного туризму та активного дозвілля засвідчує популярність серед любителів спорту та активного дозвілля подієвого туризму, що пов'язана з організацією та проведенням різноманітних спортивних заходів. Спортивні заходи з туристичною метою поділяються на два види: світового рівня (Олімпійські ігри, чемпіонати світу з футболу, фігурного катання та ін.) та регіонального рівня (міжнародних турів з гри в гольф, бадмінтон, крикет, лижі, гольф та ін. зі зміною місць (країн) проведення змагань.

Для їх проведення необхідна належна інфраструктура не лише для проведення спортивних змагань (стадіони, спортивні комплекси, майданчики), але для задоволення потреб туристів, зокрема: заклади харчування та розміщення, які надають свої послуги спортсменам і вболівальникам безпосередньо на території спортивних арен; сувенірні магазини, дитячі та юнацькі спортивні школи та ін. Рівень інфраструктури безпосередньо впливає на привабливість спортивних заходів для туристів та прибутковість спортивних арен.

Автором було проаналізовано статистичні дані чемпіонатів Європи і світу з футболу за їх відвідуваністю вболівальниками, зважаючи на те, що відвідування таких змагань не лише підвищує інтерес до спорту. Такі змагання надають певні переваги країнам, де вони проводяться: економічні, культурні, інфраструктурні. Загалом, вони сприяють розвитку туристичної галузі у DESTИНАЦІЯХ проведення змагань.

4. Серед виокремлених основних тенденцій розвитку спортивного туризму та активного дозвілля є зростання участі туристів в організованих спортивних подіях як частини туристичної групи, так і самотійно; зростаюча прихильність людей до здорового способу життя та активного відпочинку, включаючи заняття на відкритому повітрі, такі як піші прогулянки, велосипедні прогулянки або водні види спорту.

Через COVID-19 з'явилися нові тенденції у розвитку спортивного туризму та активного дозвілля. Автором було виокремлені такі тенденції: суттєве зменшення кількості різних спортивних заходів з участю вболівальників через пандемію та протипандемійні заходи; пошук альтернативних видів активного дозвілля, зокрема фізичні вправи вдома, вуличні пробіжки, велосипедні прогулянки; зміна масовості спортивних заходів; розвиток віртуальних форматів спортивного туризму; зростання рівня популярності спортивного туризму в країні проживання; зменшення попиту на спортивно-подієвий туризм.

Завдяки усвідомленню споживачами значення безпеки та підтримання свого здоров'я, люди прагнуть відвідувати менш людні місця, збільшився попит на тури до природних ресурсів. Завдячуючи турботі про екологію та відповідальному подорожуванню, туристи стають більш еко-свідомими, зростає популярність здорового способу життя, що в свою чергу, може привести до зростання ролі спортивного туризму та активного дозвілля.

Діджиталізація усіх сфер діяльності людини привела також до збільшення обсягів використання інноваційних технологій у туризмі, зокрема й в спортивному сегменті. Так, розвиток онлайн спорту є позитивним прикладом, коли люди, перебуваючи під час карантину вдома, займалися спортом та активним дозвіллям за допомогою онлайн тренувань. Крім того, розвиток технологій уможливило організацію та забезпечення безпеки проведення спортивних заходів, у тому числі й засобами віртуальної реальності. Загалом, автором було визначено такі аспекти діджиталізації спортивного туризму: електронна реєстрація та бронювання, маршрутизація та навігація, технічне забезпечення, аналітика та статистика, електронний маркетинг та онлайн просвіта.

Водночас з позитивними тенденціями у сегменті спортивного туризму та активного дозвілля мають місце певні виклики, проблеми і труднощі, серед яких відсутність належної інфраструктури та необхідного спорядження для організації активного відпочинку; забезпечення належного рівня безпеки туристів під час реалізації туристичних послуг в цьому сегменті; необхідність відповідних дозвільних документів і страхування туристів; залучення різноманітних фінансових, людських і матеріальних ресурсів. Головною проблемою для реалізації послуг спортивного туризму та активного відпочинку є підтримка державних органів та наявність відповідного нормативно-правового забезпечення їх функціонування. Сьогодні також внесло свої корективи і додало кілька проблем, основними з-поміж яких є неспроможність забезпечити достатній рівень безпеки туристам; обмеження доступу до територій через воєнний стан і військові дії та ін.

5. Автором було розроблено інноваційний туристичний продукт для любителів спорту та активного відпочинку, який може стати конкурентоспроможним завдяки укладенню та реалізації комплексу маркетингових заходів для його просування на вітчизняному ринку туристичних послуг. Місце реалізації туру – Карпати. Тривалість туру – 3 дні. Інновацією туру є поєднання елементів гірського, екологічного та екстремального видів туризму. Тур «Еко-кемпінг у Карпатах» вирізняється тим, що поєднує в собі активності для туристів на природі та екологічно-освітні заходи. Він містить новий формат туристичної подорожі – поєднання активного відпочинку з ознайомленням з історико-культурними та природними пам'ятками України, який може зацікавити багатьох відпочиваючих. Загалом, розроблений тур розраховано на любителів пішохідних прогулянок, туристів-екстремалів та прихильників активних форм дозвілля, а новий формат їх проведення – поєднання заходів, що охоплюють фізичні активності з культурно-пізнавальною та просвітницькою діяльністю.

Укладений автором комплекс заходів з просування розробленого туру активного відпочинку передбачає підготовку якісного контенту для рекламування, ретельний підбір рекламних заходів, укладення партнерських угод, використання послуг інфлюенсерів, широке застосування можливостей соціальних мереж.

Автором було також розроблено медіа-план просування авторського туру та визначено його кошторис. Загальний бюджет на просування тур продукту складає \$5 450, однак цифри можуть коливатись, зважаючи на бажане охоплення та терміни реклами.

Проведене дослідження не вичерпує усіх питань організації активного відпочинку для туристів у сегменті спортивного туризму. Перспективами подальших досліджень можуть стати порівняльний аналіз стану ринку спортивно-оздоровчих і спортивно-подієвих заходів; вивчення їх основних тенденцій, з'ясування типових проблем та шляхів їх усунення, а також розроблення інноваційних конкурентоспроможних туристичних продуктів у цих сегментах туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛА

1. Абрамов В. В. Проблеми удосконалення системи підготовки і менеджменту персоналу екскурсійної сфери туристської галузі України: наук. журн. К.: Техніка, 2012. 203 с.
2. Абрамов В.В. Спортивний туризм. Туризм і менеджмент організацій. Харків: ХНАМГ, 2011. 367 с.
3. Абрамов В. В., Тонкошкур М. В. історія туризму: підручник. Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2010. 169 с.
4. Ангелко І. Сучасний стан та перспективи розвитку туристичної галузі в Україні. Український соціум, 2014. 71 с.
5. Асоціації пригодницького туризму та експедицій України. URL: <http://www.adventure.org.ua>
6. Басюк Д. І., Заєць В. С. Кам'янець-Подільський: Збірник нормативних документів з питань регулювання туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. Абетка, 2011. 220 с
7. Бондаренко О. І. Спортивний туризм: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 264 с.
8. Борисова О. В. Ефективність інноваційної політики підприємств в сфері туризму: навч. посібник: за ред. О.В. Борисової. Вісник Одеського національного університету, 2013. 18 с.
9. Бойко Н. Г., Гопкало Л. М. Організація готельного господарства. К.: Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 448 с.
10. Боднар І. В., Безкоровайної Г. В., Деркач О. В. Міжнародний туризм: маркетинг та організація. Київ: КНЕУ, 2018. 540 с.
11. Брич, М. Розробка туристичного продукту для любителів активного відпочинку. Економіка та суспільство, 2020. 420 с.
12. Брезицька, О. Організація спортивного туризму та активного дозвілля в Україні: проблеми та перспективи. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука", 2019. 33 с.

13. Бриль К.Г. Місце стратегічних пріоритетів розвитку в підвищенні інвестиційної привабливості туристичної галузі. Інвестиції: 75 та досвід, 2015. 14 с.
14. Віднева Л. В., Буданова О.С. Сучасні тенденції розвитку активного дозвілля в Україні: наук. записки. Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2018. 18 с.
15. Гаврилова М. Г, Склярєнко Н. В. Теорія та практика туризму. К.: Центр учбової літератури, 2013.
16. Головченко Л.І., Зінченко А.В, Семеніхіна О.В., Туризм, означення, техніки, безпека. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. 142 с.
17. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: навч. посібник. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. 180 с.
18. Глебова А. О. Інноваційні технології у туристичній галузі. Економіка.
19. Управління. Інновації. 2012. № 2(8). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/glebova2.htm
20. Грабарь А. Г. Сертифікація туристичних послуг та захисті прав учасників туризму. Туристичні фірми, 2008. 226 с.
21. Даниленко, І. Інновації в туризмі: світові тенденції та досвід країн-лідерів, 2019. 23 с.
22. Державне агентство з питань туризму України. 2023. URL: <https://www.tourism.gov.ua>
23. Економіка виробничого підприємства. навч. пос. К.: Знання, 2001. 405с.
24. Жураєва К. А. Інноваційні технології у туризмі. URL: <http://www.geograf.com.ua>
25. Загальнодоступна вільна багатомовна онлайн-енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org>
26. Закон України «Про Туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР (у редакції Закону від 18.11.2003 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

27. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. ВВР України. 2002. 266 с.
28. Зварич, В., Шумило, В., Корабельник, А. Тенденції розвитку спортивного туризму в Україні. Вісник Чернівецького університету, 2019. 67 с.
29. Ільченко, В. Інноваційний розвиток туризму в Україні: проблеми та перспективи. Вісник економіки транспорту та промисловості, 2018. 54 с.
30. Іванова Ю.М., Гордієнко. Т.В., Лещенко Н.М. Організаційно-економічний механізм розвитку спортивного туризму в Україні. Економіка: реалії часу. 2017. 12 с.
31. Кононенко, О. Спортивно-подієвий як засіб розвитку туризму в Україні: збірник наукових праць. 2017. 64 с.
32. Колотуха О. В. Географія спортивного туризму та активної рекреації: Словник-довідник. Харків: Мачулін, 2019. 300 с.
33. Костенко, О. В. Розробка туристичного продукту: теоретичні аспекти і практика застосування. Туризм і розвиток територій, 2018. 75 с.
34. Кузик С.П. Географія туризму: навчальний посібник: за ред. С.П. Кузик. К.: Знання, 2011.
35. Конох А. П., Конох О. Є. Підготовка фахівців спортивного та оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах. Вісник Запорізького національного університету. 2009. 55–60 с.
36. Кічук. О.С, Жовнір О.І., Матушенко, В.І. Особливості розвитку спортивного туризму в Україні. Технології та техніки зв'язків з громадськістю, 2019. 46 с.
37. Крилов А.І., Крилов Ю. О, Курило Л. І. Туризм і рекреація. Київ: КНЕУ, 2006. 448 с.
38. Лисенко, Ю. Актуальні проблеми та перспективи розвитку спортивного туризму та активного дозвілля в Європі. Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Фізичне виховання та спорт. 2019. 127 с.
39. Ліпова О. В. Спортивний туризм в Україні: історія та сучасність / за ред. О. В. Ліпова. К.: Книгозбірня, 2018. 192 с.

- 40.Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) /за ред. О. О. Любіцева. Київ: Альтерпрес, 2002. 436 с.
- 41.Мариняк, Я. О. Туризмознавство. Вступ до спеціальності : навчальний посібник /за ред. Я. О. Мариняк. Тернопіль: Вектор, 2014. 168 с.
- 42.Матюх, І. Особливості розвитку туризму в сучасних умовах. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Географічні науки. 2016. 144 с.
- 43.Михальчук, І. М., Червінська, О. В., Холод, Ю. В. Інноваційні технології в туризмі: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні. Системні дослідження та інформаційні технології, 2020. 22 с.
- 44.Міністерства молоді та спорту України: 2023. URL: <http://www.msp.gov.ua>
- 45.Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика: навч. посібник. 2-е вид. К.: ЦУЛ, 2012. 368 с.
- 46.Мотиваційні основи ефективної праці в умовах ринкової трансформації економіки: 36. наук. пр. К.: 1996. 178 с.
- 47.Міжнародна програма «Green Key». 2018. URL: www.greenkey.global
- 48.Організація та управління туристичною діяльністю. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
- 49.Поняття та види спортивного туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/shahova.htm
- 50.Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Підручник. К.: КНЕУ, 20014. 56с.
- 51.Петрова Л. І, Кучерук І. І. Туризм в Україні. Київ: КНЕУ, 2008. 312 с.
- 52.Сєдов А. В. Організація та управління туристичною діяльністю. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
- 53.Середюк, Д., Бурячок, О. Діджиталізація туризму: потенціал для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. 103 с.
- 54.Ситник В. Ф. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2001. 258 с.

- 55.Смаль І. В. Туристичні ресурси світу : навчальний посібник /за ред. І. В. Смаль; Ніжинський держ. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин, 2010. 336 с.
- 56.Спортивний туризм в світі.
URL: https://knowledge.allbest.ru/sport/2c0a65635b3ad78a4d53b88421216d26_1.html
- 57.Спортивно-подієвий туризм у світі. Міжнародний вісник: культурологія. 2019. 22-26 с.
- 58.Тищенко П.В. Науковий вісник Ужгородського університету / за ред. П.В. Тищенко. Серія Економіка, 2011. 124 с.
- 59.Тищенко П. В. Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону [Електронний ресурс] / П. В. Тищенко. – Режим доступу. – URL: http://tourlib.net/statti_ukr/tyschenko.htm
- 60.Туризм в ХХІ столітті: глобальні тенденції й регіональні особливості: Матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., Київ: 10-11 жовт. 2001. К.: Вид-во «КІТЕП», 2001. 235 с.
- 61.Туроперейтинг: навчальний посібник / за ред. проф. В. Я. Брича. К.: Кондор-Видавництво, 2014. 276 с.
- 62.Український туристичний клуб. 2022 URL: <http://www.utc.org.ua/>
- 63.Українська Федерація туризму. 2020 URL: <http://www.uft.org.ua/>
- 64.Федерація Футболу України. 2023 URL: <https://www.uaf.ua/statistics/>
- 65.Федерація спортивного туризму України. 2023 URL: <http://www.fstu.org.ua/>
- 66.Blasla Hof. Tourism 2030. 2022. URL: <https://destinet.eu/good-practices/etgg2030-sme-sustainability-best-practice-collection/blasla-hof>
67. James E.S. Higham. Sport tourism destinations: issues, opportunities and analysis. Butterworth-Heinemann, 2005. p. 300.
68. World Travel & Tourism Council (WTTC) URL: <https://www.wttc.org/covid-19>
69. World Tourism Organization UNWTO. 1990-2020. URL: <http://mkt.unwto.org/barometer>
70. Heather J.Gibson. Sport tourism: concepts and theories. Taylor & Francis Group, 2004. p. 224.

ДОДАТКИ

Додаток А

Спортивний похід

Джерело: [25]

Додаток Б

Спортивний туризм

Джерело: [25].

Подієвий туризм

Джерело: [25].

Фанати спортивних видів

Джерело: [67].

Олімпійські ігри

Джерело: [67].

Екологічні заходи

Джерело: [48].

Кемпінг

Джерело: [25].